A testnevelés tanítása

A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTÉRIUM MÓDSZERTANI FOLYÓIRATA
VII. ÉVFOLYAM
1971.

2.

Bognár Károly felvétele

A testnevelés tanítása

Szerkesztő
Burka Endre

Szerkesztő bizottság
Beke Mártonné
Bellay Lászlóné
dr. Kálmánchey Zoltán
Nyíri János
Paku Ernő
Raffel Zoltán
Sós István
dr. Székely Gabriella
Takács Ferenc

E számunk munkatársai: Bata Teréz tanárnő, Budapest, *Burka Endre* főiskolai docens, Budapest, *Christián László* ny. intézeti tanár, Gyula, *dr. Kálmánchey Zoltán* főisk. főigazgató-helyettes, Pécs, *Nagy Sándor* tanár, Budapest, *Nagy Tamás* MTS OT munkatársa, Budapest, *Szabó János* MTS OT szakfelügyelő, Budapest, *Takács Ferenc* főiskolai adjunktus, Budapest.

TARTALOM

Dr. Kálmánchey Zoltán: Iskolai könyvtárak testnevelési és sport-irodalmi anyaga .. 33
Burka Endre: Adalékok a tantervelmélethez (V) 39
Bata Teréz: A középiskolai elsőosztályosok testnevelésbe és sportba való beilleszkedése 45
Nagy Tamás: Helyből távolugrás (I.) 49
Szabó János: Nehéz-e kosárlabdát tanítani az általános iskolában? 53
Nagy Sándor: A másodikosok úszni tanulnak 57
Az országos középfokú iskolai atlétikai bajnokságok csúcseredményei (Christián László) 61
SZEMLE 62

Megjelenik évente hatszor

Szerkesztőség: Budapest VII., Gorkij fasor 17—21, OPI Testnevelési Tanszék — Telefon: 228-203, 228-238, 228-609, 108-as mellék — Kiadja a Tankönyvkiadó, Budapest V., Szalai u. 10—14 — A kiadásért felelős: dr. Vágvölgyi Tibor igazgató — Terjeszti a Magyar Posta — Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI. Budapest V., József nádor tér 1. sz.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI. 215—96162a pénzforgalmi jelzőszámára. Előfizetési díj egész évre: 14,40 Ft — Egyes példányok beszerezhetők a Budapest V., Bajcsy-Zsilinszky út 76. sz. alatti hírlapboltban
Példányonkénti eladási ár: 2,40 Ft
71.5816 Egyetemi Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Janka Gyula igazgató

Az iskolai könyvtárak testnevelési és sport-irodalmi anyaga

(Egy felmérés tényei és tanulságai)

DR. KÁLMÁNCHEY ZOLTÁN

I.

A testnevelési és sportkönyvek, kiadványok, folyóiratok nélkülözhetetlen eszközei mind a testkultúra terjesztésének, mind pedig a szakemberek önművelésének és továbbképzésének. Szerepüket és jelentőségüket növeli a testnevelés és sport rohamos fejlődése, a testkultúrával kapcsolatos szemlélet kialakításának sürgető követelménye, s nem utolsósorban a szakemberekkel szemben támasztott igények gyors növekedése, aminek megfelelni csak állandó önműveléssel és rendszeres továbbképzéssel lehet.

Ezek azok az okok, amelyek indokolttá teszik az iskolai könyvtárak testnevelési és sportanyagának megvizsgálását abból a célból, hogy vajon kielégítik-e azokat az igényeket, amelyeket a tanulóifjúság nevelésének, az iskolai testnevelés és sport színvonalas oktatásának, továbbá a szakemberrek rendszeres továbbképzésének követelményei támasztanak.

II.

Pécs város és Baranya megye általános, közép- és szakiskoláinál kerestünk feleletet erre a kérdésre. Vizsgálódásunk kiterjedt 29 pécsi, 98 baranyai általános iskolára; továbbá 11 pécsi és 14 baranyai közép-, ill. szakiskolára. *Összesen tehát 152 iskolai könyvtárba „pillantottunk be".*

A tanulságok és következtetések levonásához alapul szolgáló különböző arányok jobb érzékeltetése céljából bocsátom előre a könyvek és „fogyasztók", majd pedig a folyóiratok egymáshoz viszonyított adatait.

A megvizsgált iskolákban a tanulók és oktatók száma

	Tanulók	Oktatók
Általános iskolák		
Baranya	26 713	1580
Pécs	14 224	837
Közép- és szakiskolák		
Baranya	5 102	316
Pécs	6 877	374
Összesen	52 916	3107

A testnevelést oktatók száma és képesítés szerinti megoszlása

	Száma	Képesítés szerinti megoszlása			
		TF	Tanárképz. Főisk.	Szaktanítói tanf.	Nem szakos
Általános iskolák					
Baranya	122	3	60	4	55
Pécs	41	2	35	4	—
Közép- és szakiskolák					
Baranya	13	7	5	1	—
Pécs	26	20	6	—	—
Összesen	202	32	106	9	55

A könyvtárak köteteinek száma

	Tanári könyvtárak	Ifjúsági könyvtárak	Együttesen
Általános iskolák			
Baranya	85 878	64 877	150 755
Pécs	44 350	36 179	80 529
Közép- és szakiskolák			
Baranya	48 950	17 729	66 679
Pécs	70 736	21 439	92 175
Összesen	249 914	140 224	390 138

(*Megjegyzés:* Ahol nem volt külön tanári és ifjúsági könvtár, ott a tanári könyvtárnál szerepel valamennyi kötet.)

A testnevelési és sportkönyvek kötetszáma

	Tanári könyvtárakban		Ifjúsági könyvtárakban	
	kötetszám	az összes könyvek %-ában	kötetszám	az összes könyvek %-ában
Általános iskolák				
Baranya	1226	1,4%	131	0,2%
Pécs	421	0,9%	42	0,1%
Közép- és szakiskolák				
Baranya	263	0,5%	140	0,8%
Pécs	444	0,6%	49	0,2%
Összesen	2354	0,9%	362	0,3%

Tanári és ifjúsági könyvtárakban a testnevelési és sportkönyvek kötetszáma összesen

	Kötetszám	Az összes könyvek kötetszámához viszonyított %-os arány
Baranyai ált. isk.	1357	0,9%
Pécsi ált. isk.	463	0,6%
Baranyai közép- és szakisk.	403	0,6%
Pécsi közép- és szakisk.	493	0,5%
Mindösszesen	2716	0,7%

Baranyai általános, közép- és szakiskolák
Összesen: *1760* (0,8%)

Pécsi általános, közép- és szakiskolák
Összesen: *956* (0,5%)

Az adatok és a százalékos arányok alapján máris tehetünk néhány megállapítást:

1. Bár nincs semmilyen *normatíva*, amihez viszonyítottan kétséget kizáróan érzékelhető lenne a testnevelési és sportkönyvek kötetszáma — *abszolút értelemben* (egy-egy iskolatípus szükséges vagy kívánatos könyvtári ellátottságát illetően) és *relatíve* (az iskola összes könyvtári könyveinek kötetszámához vagy esetleg az oktatók és tanulók számához viszonyítottan —, a számadatok mégis arról győzhetnek meg bennünket, hogy általánosságban rendkívül gyér az iskolai könyvtárak testnevelési és sportkönyvállománya.

Egy iskolára átlagosan 17,8 kötet jut, ami az összes könyvek 0,7%-a. (Ebben benne foglaltatnak az alapdokumentumok — tantervek és utasítások —, továbbá az iskolákhoz feltehetően hivatalosan megküldött kézikönyvek is. Mivel azonban ez utóbbiak több esetben nem találhatók meg az iskolák által felsorolt címjegyzékekben, ez a körülmény újabb problémákat is felvet.)

De a valóságos helyzetet a 17,8-es kötetátlag és a 0,7%-os arány csak felületesen és kissé „megszépítve" mutatja. A szóródás ugyanis eléggé nagy, s a szélső értékek is meglehetősen távol esnek egymástól. (És itt nem is a nagy és kis iskolák, a vidéki, részben osztott általános iskolák és a pécsi gimnáziumok közötti könyvellátásbeli különbségekre utalok — hiszen ez természetes —, hanem az azonos típusú és nagyjából azonos nagyságrendű iskolák jelentősen eltérő könyvállományára).

A testnevelési és sportkönyvek legnagyobb száma és százalékaránya

	Szám szerint	Százalékosan
Általános iskolák		
Baranya	Bolyi Ált. Isk. 67 (1,7%)	Csikóstöttösi Ált. Isk. 3,6%
Pécs	Egyetem utcai Ált. Isk. 48 (0,9%)	Acsádi u. Ált. Isk. 1,4%
Közép- és szakiskolák		
Baranya	Komlói Kun Béla Gimn. 108 (1,0%)	Sellyei Ált. Gimn. 1,2%
Pécs	Építőipari Szakközépisk. 133 (2,3%)	Ua.

A testnevelés és sportkönyvek legalacsonyabb száma és százalékaránya

	0—5 kötet	0—0,3% az összes kötethez viszonyítva
Általános iskolák		
Baranya	29 ált isk. (az ált. iskolák 29,6%-a)	28 ált. isk. (az ált. iskolák 28,6%-a)
Pécs	2 ált isk. (az ált. iskolák 6,9%-a)	6 ált. isk. (az ált. iskolák 20,7%-a)
Közép- és szakiskolák		
Baranya	2 iskola (a közép- és szakisk. 15,4%-a)	5 iskola (a közép- és szakisk. 38,4%-a!)
Pécs	2 iskola (a közép- és szakisk. 20%-a)	5 iskola (a közép- és szakisk. 50 %-a!)

A szélső érték tehát kötetszám tekintetében:

— általános iskoláknál Ø és 67
— közép- és szakiskoláknál Ø és 133

Az összes kötethez viszonyított %-os arány tekintetében pedig:

— általános iskoláknál Ø és 3,6%
— közép- és szakiskoláknál Ø és 1,2%

2. Érdekes, hogy a megyei és a Pécs városi iskolák könyvtárai testnevelési és sportkönyvanyagának arányaiban nem sok különbség van, ill. ahol viszonylag nagyobb az eltérés (az ált. iskoláknál), az éppen a megye javára mutatkozik (0,9%—0,6%). Érdekes, mert fordított eredményt vártam, feltételezve, hogy a szakemberekben jobban ellátott és előnyösebb körülmények között működő nagyvárosi iskoláknál e téren is jobb a helyzet.

3. Ugyanígy meglepett az általános és közép-, ill. szakiskolák egymáshoz viszonyított könyvellátottsága. Arra számítottam, hogy a középiskoláknál sokkal jobb a helyzet, a tények azonban mást mutatnak — legalábbis ami a %-os arányokat illeti.

4. Elgondolkodtató az iskolák könyvtáraiban található könyvek összetétele is. Bizonyára csak a nem eléggé figyelmes számbavétel eredményezhette, hogy jó pár iskolánál az érvényben levő — és éppen ezért az iskoláknál feltehetően megtalálható — Testnevelési Tanterv és Utasítás sincs feltüntetve a kiadványlistán.

Nem tüntették fel mindenütt a testnevelési tanári kézikönyveket sem, holott ezeket az illetékesek eljuttatták az iskolákhoz. Ugyancsak nem szerepel mindenütt a pedagógus szakszervezet kiadásában megjelent „Balesetelhárítási kézikönyv", pedig ennek is ott kellene lennie az iskolai könyvtárakban.

Sok iskolánál szerepel a könyvjegyzékben a pedagógus szakszervezet által kiadott, a „Tanuljunk egymástól" sorozatban (Táncsics Kiadó, 1968) megjelent „Mindennapos testneveléssel egészséges ifjúságot" c. kiadvány, továbbá több helyen megtalálhatók a következő könyvek:

Általános iskolai testnevelési tanácsadó (TTT, Bp., 1967.)
Kerezsi Endre:
A torna gyakorlat anyaga (Sport, Bp., 1960.)
Kerezsi Endre:
Torna- és sportünnepélyek (Sport, Bp., 1966.)
Kerezsi Endre:
Gimnasztikával kezdjük! (Sport, Bp., 1966.)
Trebits—Solymosi:
Iskolai művészi torna (OPI, Bp., 1962.)
Szijj Zoltán:
Gimnasztika (OPI, Bp., 1963.)
Bély—Janischné:
Testnevelési játékok (Tankönyvkiadó Bp., 1963.)
Szabó János:
Labdaérzéket fejlesztő gyakorlatok (MTS OT. 1966.)
Zalka András:
Iskolai labdarúgás (Sport. Bp., 1961.)
Páder János:
Iskolai kosárlabda (KPTI. Bp., 1961.)
Tarnawa Ferdinánd:
Iskolai röplabda (KPTI, Bp., 1961.)
Dr. Földes Éva:
Az úszás mesterei (Ifjúsági Könyvkiadó, Bp., 1954.)

Több iskolánál is szerepelnek a honvédelmi neveléssel kapcsolatos kiadványok — amelyeket a testnevelési könyvtári anyagnál tüntetnek fel —, továbbá Faragó László: „Neveljünk egészséges életmódra" (Tankönyvkiadó, Bp., 1962) c. műve és az Egészségügyi Minisztérium kiadásában

megjelent, dr. Székely Lajos által írt „Egészséges életmódra nevelés" c. munka.

Gyakoribbak még a következő könyvek:

„Általános iskolai gyermektorna" (MTS, 1969.)

„A sport és testnevelés időszerű kérdései" (1, 2. kötet, 1969., 1970. Medicina Bp., dr. Nádori László szerkesztésében)

„Vezérfonal a testnevelés és sport kérdéseinek tanulmányozásához" (Sport, Bp., 1951)

Dr. Bácsalmási Péter:
Az atlétika oktatása (Sport, Bp., 1962.)

Kacsó:
Honvédelmi sportjátékok (Zrínyi Könyvkiadó, Bp., 1969.)

Dr. Nagy György:
Kézilabda ABC (Sport, Bp., 1967.)

Dr. Halvay Endre:
Röplabdázás (Sport, Bp., 1966.)

Jelentős az olimpiai játékokkal foglalkozó könyvek (14-féle kiadvány), továbbá a repüléssel, a sakkozással és az önvédelemmel kapcsolatos művek száma. Testnevelési és sporttárgyú szépirodalmi munkák is jócskán akadnak a könyvtárakban.

Az azonban megállapítható, hogy a könyvek, kiadványok *összeválogatása a legtöbb esetben teljesen ötletszerű*, s elsősorban a pillanatnyi helyzettől s az adott szakember érdeklődési irányától befolyásolt. Tervszerű, céltudatos, az ifjúság érdeklődését felkeltő és kielégítő, valamint a szakmai önképzéshez és továbbképzéshez igazodó fejlesztésről nem lehet beszélni. Azok a kiadványok, amelyek legtöbb iskolai könyvtárban megtalálhatók, általában hivatalból megküldöttek, vagy megrendelésre kötelezettek — bár még ezen a téren is akad probléma, hiszen jó pár iskola nem tüntette fel listáján azokat a könyveket, amelyeknek pedig — éppen az előbbiekkel összefüggésben — meg kellene lenniük.

5. A rendkívül nagy szórtságra és a tervszerű, céltudatos összeválogatás hiányára mutat, hogy több mint 200-féle kiadvány szerepel összességében az iskolai könyvtárak testnevelési és sportanyagában, amelyeknek egy részét nélkülözni lehetne, mások helyett pedig az iskolai könyvtár céljait jobban szolgáló kiadványok szerepelhetnének.

III.

Számba vettük a baranyai és pécsi iskolákba járó *testnevelési és sportfolyóiratokat* is. Mit mutat a statisztika?

Az iskoláknál járatott összes folyóiratok száma

	Összesen	Átlagosan
Általános iskolák		
Baranya	1923	21,1
Pécs	675	24,1
Közép- és szakiskolák		
Baranya	320	26,1
Pécs	284	25,8
Mindösszesen	3202	97,1 : 4 = 24,2

A testnevelési és sportfolyóiratok száma

	Összesen	Átlagosan	A folyóirat együttes átl. visz. %-os arány
Általános iskolák			
Baranya	146	1,6	7,6%
Pécs	51	1,8	7,5%
Közép- és szakiskolák			
Baranya	18	1,4	5,2%
Pécs	30	2,7	10,5%
Mindösszesen	245	1,9	7,7%

Az összes járatott folyóiratokhoz képest viszonylag magas a testnevelési és sportfolyóiratok száma

a baranyai általános iskolák közül:
a szilvási ált. iskolában 5 (18%)
a beremendi ált. iskolában 4 (28,6%)
a babarci ált. iskolában 3 (25%)

a pécsi általános iskolák közül:
a Kertvárosi Táncsics u. Ált. Iskolában: 3 (20%)

a baranyai közép- és szakiskolák közül:
a sellyei ált. gimnáziumban: 4 (8,5%)

a pécsi közép- és szakiskolák közül:
a Nagy Lajos Gimnáziumban: 9 (30%)
a Vegyi-gépészeti Szakiskolában: 5 (29,4%)

Viszont akad 3 megyei általános iskola — s ezek közül egy Mohácson —, ahová a beküldött jegyzék szerint egyetlen testnevelési és sportfolyóirat sem jár: 46 iskolához (az általános iskolák közel 50%-ához) pedig csak egy!

A pécsi általános iskolák között is van 6 (az általános iskolák 21,5%-a), ahová csak egy szakfolyóirat jár.

A baranyai középiskolák között is található kettő, amelyik nem járat semmilyen testnevelési és sportfolyóiratot, továbbá egy középiskolánál csak egy folyóirat található.

A pécsi közép- és szakiskolák közül egy van, amelyik nem járat testnevelési folyóiratot, 3 iskola pedig csupán egyet tüntetett fel a kérdőíven (a közép- és szakiskolák 30 %-a).

Áttekintés a járatott folyóiratokról

Folyóirat címe	Általános isk. megyei	Általános isk. pécsi	Középiskola megyei	Középiskola pécsi	Összesen
A testnevelés tanítása	88	24	8	8	128
Spotélet	11	18	5	4	38
Sportvezető	—	—	1	2	3
Képes Sport	—	—	1	—	1
MTS Értesítő	—	—	—	2	2
Kosárlabda-híradó	—	—	1	3	4
Kézilabda-híradó	—	—	—	4	4
Atlétikai híradó	—	—	—	1	1
Magyar torna	—	—	—	1	1
Turista	—	—	1	2	3
Népsport	—	—	1	—	1

Ezeken kívül feltüntettek egyes iskolák olyan folyóirat-mellékleteket, mint a Szovjetunió c. folyóirat „Irodalom, sport, művészet" c. melléklete (21 megyei ált. iskola és 1 megyei középiskola); továbbá a testnevelési folyóiratoknál tüntették fel az olyan lapokat, mint a „Lobogó", a „Néphadsereg", az „MHSZ-vezetők lapja" c. kiadványok és még néhány egyéb — a testneveléshez és sporthoz csak közvetve kapcsolódó — folyóirat. Hat iskola a „Sport és tudomány" c. folyóiratot is szerepeltette listáján — feltételezhetően csak a múlt időre vonatkoztatottan, hiszen ez a folyóirat már régebben megszűnt.

Milyen következtetéseket vonhatunk le a statisztikákból?

1. Úgy tűnik, hogy általában elfogadható a helyzet a testnevelési és sportfolyóiratok viszonylagos számát illetően. Különösen jónak mondható a helyzet a pécsi közép- és általános iskoláknál.

Ugyanakkor az is kiderül, hogy ez a viszonylagosan megnyugtató kép csak az átlagok alapján tűnik elénk. Mert pl. a pécsi közép- és szakiskolák 2,7-es folyóiratátlaga — amely az összes járatott folyóiratok 10,5%-át teszi ki — együtt van jelen ezen iskolák 30%-ának 1 folyóiratos helyzetével. Ebből következik, hogy a magas testnevelési és sportfolyóirat-átlagot néhány iskola „produkálja", kimagasló folyóirat-rendelésével. Ez ki is tűnik mindjárt a részletes kimutatásból, mert pl. a Nagy Lajos gimnáziumban az összes járatott folyóirat (27-féle) 30%-át (9-féle) teszik ki a testnevelési és sportfolyóiratok. Közel hasonló a helyzet a Vegyi-gépészeti Szakközépiskolánál, és magas az arány a Komarov Gimnáziumnál is (az előzőnél 29,4%-os a részesedés, a másodiknál 14,8%-os).

2. Az általános iskolák 15%-ához Baranyában és Pécsett egyaránt 3—4 testnevelési és sportfolyóirat jár. Viszont közel 40%-a csak egy ilyen folyóiratot járat (a megyei általános iskoláknál ez az arány megközelíti az 50%-ot), 3 iskola pedig egyet sem.

IV.

Összegezve

A baranyai és pécsi általános, közép- és szakiskolák testnevelési és sportkönyvtári helyzete — ami aligha tér el az országos helyzetképtől — a következő konzekvenciák levonására késztet:

1. A könyvtárak testnevelési és sportszakkönyvekkel való ellátottsága általában számszerű arányaiban sem felel meg a növekvő igényeknek, de nem felel meg az ifjúság érdeklődésének felkeltése, szemléletük befolyásolása, valamint az oktatók, a szakemberek önképzése és továbbképzése szempontjából sem. Ez arra mutat, hogy a könyvek összeválogatásánál döntő mértékben a ötletszerűség dominál, s nem mutatkozik tervszerű, céltudatos könyvtárfejlesztés.

2. Mindebben okként benne szerepel az is, hogy nincs egy olyan iskolatípusokra összeállított könyvtári szakirodalmi törzsanyag, amelynek minden azonos típusú iskolánál meg kellene lennie, s amelyre építetten tovább lehetne fejleszteni a könyvtárakat — a rendszeres ajánlások figyelembevételével. (Ez utóbbi funkciót igyekszik ellátni „A testnevelés tanítása" szakirodalmi figyelője.)

3. Az ifjúság nevelése, szemléletének formálása azt követeli, hogy a testnevelési és sportkönyvek és kiadványok összeválogatásánál messzemenően vegyük figyelembe az ő igényeiket — természetesen az ifjúsági könyvtár fejlesztésénél. Emellett sürgető követelmény, hogy a testnevelő tanárok szakmai tájékozódását és továbbképzését szolgáló szakirodalmi anyagok kerüljenek a könyvtár állományába.

Mindezek szem előtt tartása mellett kívánatos lenne összeállítani azt a szakirodalmi törzsanyagot (alapanyagot), amelyet fokozatosan biztosítani kellene minden iskola számára. „A testnevelés tanítása" c. folyóirat vállalhatná a továbbiakban a könyvtárak célszerű továbbfejlesztéséhez a könyvek, kiadványok ajánlását — megfelelő kommentárokkal és rezümékkel. El kellene érni, hogy egyetlen iskola se akadjon néhány év múlva, ahol a könyvtári törzsanyag hiányzik, s ahol a minimális továbbfejlesztést — az előbbi célkitűzéseknek megfelelően — ne biztosítanák.

4. Legalább 2—3 legfontosabb, az iskolai testnevelést és sportot szolgáló folyóirat járatását kellene lehetővé tenni minden iskolánál. Ezek a folyóiratok elsődlegesen a szakmai, pedagógiai és módszertani tájékozódáshoz, a szakemberek továbbképzéséhez nyújtanának segítséget, ill. az ifjúság érdeklődését elégítenék ki, valamint szemléletük formálásához járulhatnának hozzá.

5. Egy dologról azonban külön és hangsúlyozottan is szólni kell. Ezt az előbbiek ben nem vetettem fel, annál inkább idekívánkozik a tanulságok összegezéséhez és a következtetések levonásához:

A könyvek és kiadványok célszerű, az igényeknek megfelelő fejlesztése nem pusztán az iskolákon és az ott dolgozó szakembereken múlik. Jelentős — ha nem is elsődleges! — szerepe van ebben az iskolai testnevelés és sport, ill. az iskolákban oktató testnevelési szakemberek igényeit szem előtt tartó kiadványok tervszerű megjelentetésének — vagyis olyan irodalmi anyagok megalkotásának és kiadásának, amelyek megfelelő módon képesek hozzájárulni az oktatók széles körű tájékozódásához, továbbképzéséhez —, más oldalról pedig az ifjúság figyelmének a testkultúra lényeges kérdéseire való ráirányításához, szemléletének formálásához.

Arról, hogy ez mennyiben érné meg a fáradságot, és mennyiben térülne vissza az anyagi és szellemi befektetés az ország testkultúrájának fejlődésében, úgy gondolom, az olvasók közül senkit sem kell meggyőzni.

(Az adatok összegyűjtéséhez nyújtott segítségért ezúton is köszönetet mondok a Baranya megyei és Pécs Városi Tanács VB Művelődési Osztályának, mindenekelőtt pedig Schützenhoffer György megyei vezető szakfelügyelőnek, továbbá Gáspár János középiskolai és Fenyves Alajos általános iskolai szakfelügyelőknek. K. Z.)

Adalékok a tantervelmélethez (V)

BURKA ENDRE

Eddigi gondolatmenetünkben több ponton is szükségessé vált, hogy tantervelméleti problémákkal összefüggésben kitérjünk általános játék- és sportelméleti vonatkozásokra. Ennek szükségszerűsége könnyen belátható, ha megfontoljuk, hogy milyen alapvető jelentőségű a tantervelmélet számára annak pontosítása, hogy a tantárgy tartalmát szolgáltató szakterület (legyen az a tudomány vagy a kultúrális élet bármely területe) milyen szerepet tölt be az ember társadalmi tevékenységében. Ezt pedig elsősorban objektív tartalma, a valóság megismeréséhez, az ember társadalmilag hasznos tevékenységéhez való hozzájárulása határozza meg. A testnevelés számára ez a „szakterület", a tantárgy tartalmát szolgáltató bázis — mint erre korábban utaltunk — a játék- és sporttevékenység (értelemszerűen a már említett tágabb értelmezésben). A különböző nevelő-képző intézmények konkrét célkitűzéseinek megfelelően történik a tantárgy tartalmának kiválasztása és e tartalom didaktikai rendszerré való alakítása. Ebben az összefüggésben növekvő jelentősége van a játékra, a sportra vonatkozó álláspontok pontosításának és ezek figyelembe vételének a tantárgy tartalmának az alakításában. Megértéséhez elegendő talán arra hivatkozni, hogy a növekvő mozgáshiány, a munka- és általában az életkörülmények technizálódása következtében mind differenciáltabb problémává válik a mozgásműveltség kialakítása, a személyiség és környezet közötti kapcsolatban a tevékenység személyiségformáló szerepe, továbbá az az igény, hogy a társadalom minden tagja rendelkezzék azokkal az ismeretekkel, azokkal az eszközökkel, amelyek fizikai aktivitásának megőrzéséhez szükségesek. Ebben az összefüggésben *mind kevésbé tűnik elegendőnek, hogy csupán a tanár oktató-nevelő tevékenységét jellemezze az eszközrendszerrel való bánás tudatossága,* és mind határozottabb igényként fogalmazódik meg annak szükségessége, hogy maguk a tanulók is képessé váljanak a játék- és sporttevékenységben való önálló eligazodásra, tudatos művelésükre és önálló elsajátításukra is. Ez mindenekelőtt *magának a játék- és sporttevékenységnek a teljesebb megismertetésére való törekvést hozta magával,* és növelte az igényeket az oktatási folyamatban az ismeretszerzéssel kapcsolatban. Tévedés lenne azonban arra gondolni, hogy ez egyszerűen az ismeretek és a cselekedtetés mennyiségi arányainak eltolódását eredményezte vagy eredményezheti. Sőt, elsősorban nem ez a jellemző, hanem mindenekelőtt a tananyag struktúrájában okozott és okoz olyan minőségi változásokat, amelyek *a megismerés egész folyamata számára nyújtanak optimálisabb feltételeket,* azaz a tantárgy tartalmának a pedagógiai rendszerét változtatta meg. Nem szorul bizonyításra, hogy egészen más pedagógiai logika érvényesítését kívánja meg, ha pl. a magas- vagy a távolugrásnak csupán a szervezetre kifejtett élettani hatását kívánjuk kiaknázni, mintha kiváló ugróteljesítményre kívánjuk felkészíteni a tanulókat, ismét mást, ha célunk az, hogy megismertessük a tanulókat azokkal a cselekvési műveletekkel, cselekvési módszerekkel, eljárásokkal és kifejlesszük azokat a tulajdonságaikat, amelyeknek birtokában képesekké válnak ugrásfeladatok célszerű, ökonomikus megoldására *általában.*

A fenti gondolatokkal összefüggésben néhány problémakört kísérelünk meg körvonalazni, amelyek a már korábban kifejtetteken túl egy további kimunkálás után figyelmet érdemelhetnek egy jövendő tantervi munkában.

A játéktevékenység fejlődési szakaszainak figyelembevétele

Amennyiben törvényszerűnek tekinthető az, hogy a gyermek játéktevékenysége minőségileg viszonylag elkülöníthető szakaszokat mutat, s ezek egyben a cselekvésben végbemenő általánosításnak is meghatározott szakaszait jelentik, úgy ez a körülmény a testnevelési tanterv tartalmának struktúráját nagymértékben meghatározza. A szerep-, szabály- és feladatjátékok ebben az esetben nem egyszerűen variánsokat jelentenek, hanem *jelzik a megismerés útját is a tágabb értelemben felfogott oktatási folyamatban.* Ebben az összefüggésben különösen az alábbi két szempont látszik jelentősnek:

a) Egyrészt fokozottabban ki lehetne aknázni a cselekvéstanulás szempontjából is e szakaszok sajátos lehetőségeit. A szerep- és szabályjátékok keretében mindenekelőtt a cselekvésformák, a cselekvési műveletek széles repertoárját kellene a tanulónak elsajátítani. A szabályjátékok szinte korlátlan lehetőségeket nyújtanak erre, hiszen e játéktípus lényeges vonása éppen a változatok, az újszerű formák keresése. Hagyományos változatai (mint pl. az ugróiskolák, labdaiskolák) szinte „kényszerítik" a gyermeket bizonyos ugrás- és dobásformák elsajátítására. A feladatjátékok is csak akkor nyújtanak élményt, ha a gyermekek már nem küzdenek a mozgásművelettel, és a változó feladatok megoldásához meríthetnek „készletükből". Ilyen előzmények után remélhető, hogy kialakul bennük a fogékonyság a teljesítménynövelésre, mely alapvető feltétele a sportágak eredményes művelésének.

b) Másrészt fokozottabban figyelembe kellene venni azt, hogy az egyes fejlődési szakaszokban más és más a tevékenység *közvetlen* motívuma. A motívumtanulás e belső logikájának a negligálása esetén a gyermek értetlenséget mutathat olyan játéktevékenység iránt, mely meghaladja aktuális motívumainak szintjét. (Nem „izgatja" a gyermeket a játékfeladat.) Ezt tapasztalhatjuk akkor, amikor idejekorán játszatunk szereptől elvonatkoztatott fogójátékot, vagy amikor idejekorán vezetjük be a sportágak tanítását, és a teljesítménymotiváció még nem alakult ki a gyermekekben.

Voltaképpen a „mindent a maga idejében" közismert tételnek az érvényesítéséről van szó. Ezt azonban ki kell egészíteni azzal, hogy *a fejlesztésnek a maga idejében ténylegesen meg is kell történnie.* Mivel a játéktevékenység nem választható el motívumaitól, *a fejlesztési folyamat megszakadása egyúttal a motívumelsajátítás útját is megtöri.* Ez a legszerényebb becslés szerint is sokkal nagyobb deficitet okozhat, mint a mozgástanulásban való elmaradottság, mert a gyermek nem teszi magáévá egy későbbi életkor adekvát játéktevékenységének motívumait.

A játéktevékenységnek és *specifikus* motívumainak az együttes fejlesztése elengedhetetlen követelménynek tűnik. Egyéb külső motívumok (mint pl. a tanár jutalmazása, büntetése) nem pótolhatja teljesértékűen e specifikus motívumokat, a nevelési szituáció megszűnésével megszűnik hatékonyságuk is. (Ezzel nem akarjuk indokoltságukat kétségbe vonni, csupán a specifikus motívumok nélkülözhetetlenségének a jelentőségét kívántuk hangsúlyozni.) A specifikus motívumok fontossága különösen a teljesítményorientált játékokban lehet szembetűnő. Itt különösen eltérő igényszint alakulhat ki a tanulókban. Ezért aligha nélkülözhető a tanulók egyéni foglalkoztatásában az egyéni fejlettségi szinthez való igazodás. Különösen jelentős ez a sportágak esetében. A tanterveknek fokozottabb mértékben kell ezért lehetőséget biztosítani a tanulóknak arra, hogy fejlettségi szintjük nek megfelelően tevékenykedhessenek. Persze ez alapvetően létesítmény és felszerelés problémája, enélkül differenciált oktatás nem képzelhető el. Elérendő célként azonban mindenképpen azt kell kitűznünk, hogy kialakuljanak ennek feltételei, mert csak ezen az úton látszik biztosítottnak, hogy a motívumelsajátítás útja is törés nél-

küli legyen, s ennek eredményeként a foglalkoztatás intenzitása olyan lehessen, mely megfelelően fejleszti a tanulók fizikumát. Ha a játékfeladat nem izgatja a gyermekeket, nem ösztönzi őket olyan intenzív tevékenységre, hogy mintegy „önterhelés" valósuljon meg, akkor szükségszerűen lépnek előtérbe a külső ösztönző erők, mint a tanári tekintély, az utasítás stb. Nyilvánvaló, hogy belátható időn belül ebben a vonatkozásban „kompromisszumos" tanterveknek van létjogosultságuk.

A sportági anyag kiválasztása

A tantárgy tartalmának a meghatározásában a nevelési célokon túlmenően jelentős nehézségeket okoz az „anyag—idő" problémája, tehát az, hogy mindig válogatott anyagot tartalmaz a tanterv, és ezt a válogatást a tárgy tanításához rendelkezésre álló idő jelentősen megnehezíti. Ha összevetjük a tantervek anyagát a mintegy félszáz sportág anyagával, a válogatás nehézségei nyilvánvalóak. A kiválasztott anyagnak sokféle nevelési igényt kell *egyidejűen* szolgálnia. E nevelési feladatok „tartalomérzékenysége" — mint utaltunk rá — eltérő. Bizonyos feladatok megoldása — mint pl. éppen a mozgásműveltség, a feladatmegoldó képesség fejlesztése, az önképzésre, az önművelésre való felkészítés stb. — szigorúbb belső logika érvényesítését kívánja meg, mint más feladatok. E szigorúság azzal a fokozódó igénnyel van összefüggésben, hogy az oktatásban jobban aknázzuk ki azokat a lehetőségeket, amelyeket a játék, a sport a megismerés számára nyújtani tud. Ennek következménye az a törekvés, hogy a tanterv anyagának a kiválasztásába ne az egyedi testgyakorlatokra, az egyedi mozgásokra, hanem a tevékenységre mint *egészre* irányítsuk a figyelmünket. A tantervekben a különböző játék- és sporttevékenységek ezért jelennek meg egyre tendenciózusabban tevékenységegészként vagy olyan részegészként, amely elég sokoldalúan reprezentálja az *egészet*. A torna tantervi anyagát pl. egyre kevésbé jellemzi, hogy sokféle szer csupán néhány gyakorlattal szerepel, inkább az, hogy kevesebb szer olyan gyakorlatanyaggal, amely a lehetőségekhez képest elég sokoldalúan képes visszatükrözni a *tornászás* — mint tevékenység — lényegét.

A játék- és sporttevékenység egészjellegének figyelembevételét egyrészt az indokolja, hogy ez a tevékenység csak bizonyos mértékig egyszerűsíthető le a játékjelleg megszűnésének veszélye nélkül. Másrészt azzal függ össze, hogy *a túlzott leegyszerűsítés következtében a sportágaknak éppen a megismerés szempontjából legfontosabb elemei károsodnak.* Ha egy tornaszeren a gyakorlatelemek száma oyan mértékben lecsökken, hogy nem ad lehetőséget a tornászásra (legfeljebb az *egyes* gyakorlatelemek ismételgetésére, gyakorlására), akkor nemcsak az a probléma áll elő, hogy megszűnik a tevékenység játékjellege (nincs lehetőség a variálásra, a gyakorlatszerkesztésre stb.), hanem egyben lehetetlenné válik annak megismerése is, hogy milyen elv alapján variálhatók az egyes elemek, mi e variálás értelme, mi befolyásolja az egyes elemek nehézségi fokát önmagában és az összefüggő gyakorlatban, milyen feltételei vannak a gyakorlatok törésmentes összekapcsolásának stb. És mivel a gazdaságos cselekvésnek éppen ezek az elvek egyik meghatározói *általában is*, a gyakorlatelemek túlzott leegyszerűsítése, elszegényesedése a tornát éppen azokban a vonatkozásokban károsítja, amelyek egy gyakorlatias irányú képzésben a legkevésbé nélkülözhetők. Az a paradox helyzet áll elő, hogy megmarad a tornából ami egyedi, ami specifikus, ami *csak* a tornára jellemző, és károsodik az, ami általános, ami az ember cselekvésére általánosan jellemző és ezért gyakorlati jelentőségű.

Ezekkel a gondolatokkal egyúttal rá szerettük volna irányítani a figyelmet egy olyan problémára, amely a mai didaktikában — úgy tűnik — növekvő jelentőségre tesz szert: az alapvető struktúrák tanításának a problémájára. *J. S. Bruner* — egy már korábban is hivatkozott munkájában hívja

fel rá a figyelmet (2). A problémát egyébként *dr. Nagy Sándor* az V. Nevelésügyi Kongresszus IV. szekciójában elhangzott vitaindító referátumában is exponálta (1). A transzferkutatások felhívták a figyelmet arra, hogy ha egy jártasságot nem egyedi, speciális jártasságként sajátítunk el, hanem *egy általánosan érvényes elv speciális eseteként*, akkor ez lehetőséget ad arra, hogy az általános elv érvényesülését más, eltérő esetekben is felismerjük. A struktúrák felismerése — Bruner szerint — lényegében a *dolgok közötti rokonság* felismerése. Ha pl. a magasugrásban a felugrás tanításában a törekvésünk nemcsak arra irányul, hogy egy konkrét mozgássort helyes sorrendben és ritmusban elsajátíttassunk a tanulókkal, hanem arra is, hogy egyben ráirányítsuk a figyelmet arra, amiben ez a felugrás más ugrásokéval azonos vagy legalábbis hasonló struktúrát mutat; hogy felismertessük az elugró láb optimális terhelését biztosító *módszer* lényegét stb., akkor megnő a valószínűsége annak, hogy ezt a részfeladatot más ugrásfeladatokban is célszerűen, gazdaságosan oldják meg a tanulók. (Kísérleti tények azt mutatják, hogy ez valóban nem következik be automatikusan.)

Ezeknek az alapvető struktúráknak a kutatása és a tantervekben való érvényesítése több szempontból is figyelmet érdemel:

a) ezek szem előtt tartásával könnyebben megvonható az a határ, ameddig az egyszerűsítésben, a csökkentésben adott esetben el lehet menni a nevelési-képzési eredmények lényeges csökkenése nélkül;

b) a tananyag pedagógiai-logikai struktúrája nagyobb egzaktsággal határozható meg. A legdurvább megközelítés esetén is nyilvánvaló, hogy sok hagyományos, a mozgás mechanikai struktúrájának figyelembevételén alapuló elképzelés a tanítás módszeres lépéseiről nem felel meg egyértelműen ezeknek az igényeknek;

c) végül nem feledkezhetünk meg az önképzésre felkészítés feladatának a megoldásáról. Ez a feladat ugyanis nem megoldott azzal, hogy felkeltjük az igényt a tanulóban az iránt, hogy a tanult sportágban továbbfejlessze képzettségét. Viszonylag nagyon kevés azoknak a sportágaknak a száma, amelyek a nevelési-képzési céloknak, a tanulók objektív életkori szükségleteinek érdeklődésének is megfelelnek, és ugyanakkor érettebb korban is alkalmasak a fizikai aktivitás céljaira. Mindenképpen arra kell törekedni, hogy a tanulókat felkészítsük az iskolában nem tanított sportágak önálló megismerésére, elsajátítására. Ehhez — más egyéb feltételeken kívül — arra is szükség van, hogy a tanulók *problémalátását kiszélesítsük*, képessé tegyük őket arra, hogy *más sportágak lényegét viszonylag gyorsan és helyesen ismerjék fel.* Ennek a feladatnak a megoldásához éppen az alapvető struktúrák a sportági tevékenységek közös alapelveinek a megértésén keresztül vezet az út.

Bizonyos félreértések elkerülése érdekében talán érdemes megemlíteni, hogy egy fenti értelemben véghez vitt anyagszelekció ténylegesen elvezethet oda, hogy egy-egy sportágban olyan gyakorlatcsoportok eshetnek ki, amelyek más vonatkozásban egy sokoldalú képzésben nem engedhetők meg. Ilyen lehet pl. a tornában a függés- és támaszszerek egy részének a kiesése. Ez tantervileg ebben az esetben úgy korrigálható, hogy pl. a függés- és támaszgyakorlatok a játéktevékenység egy alacsonyabb szintjén szerepelnek a tantervben. Ilyen kompenzációra sokszor lehet szükség, mert valóban súlyos hiba lenne, ha a vázolt kiválasztás jelentős „képzési lyukakat" eredményezne.

A sportágak részaránya a tantervben

A sokoldalú, általános képzés alapvető követelmény, melynek a tantervekben is tükröződnie kell. Ez szükségessé teszi a fizikai teljesítőképesség fokozását, mely anyagszerűen már az általános iskola felső osztályaiban is különböző testgyakorlati ágak révén valósul meg. A testnevelés mozgásanyaga — legalábbis jelentős részében — hagyományosan a tornára, az atlétikára és a sportjátékokra épül. Ezeket

a sportágakat alkalmasnak tartjuk az ügyesség, a testi képességek fejlesztésére, mert a legsokoldalúbban felhasználható jártasságok kialakítását szolgálják. Tantervi munkálatok kapcsán sokszor merül azonban fel a hagyományosan kialakult részarányok revíziójának a gondolata: nem kellene-e nagyobb teret adni azoknak a sportágaknak — s ebben az esetben többnyire a sportjátékokra gondolnak —, amelyeket a fiatalság jobban kedvel. A revízió mellett szól továbbá az a törekvés is, hogy csökkenjen a tantervekben a mindenki számára kötelezően elsajátítható anyag aránya az egyéni érdeklődést, a helyi lehetőségek jobb kihasználását biztosító, választható anyag javára. Ez újabban egy új koncepciójú „kerettanterv" megvalósításának az igényével is párosul. — Lásd Péter Ernő beszámolóját az V. Nevelésügyi Kongresszuson (1).

Tantárgyunkban ez a kérdés nem újdonság, mert már az oktatási reform során készült tantervek is ilyen megoldás felé mutattak, a nemrég életbeléptetett módosítások ezt a tendenciát még kifejezettebbé tették elsősorban a középiskolában. Az említett részarányok kérdése azonban nem ilyen egyszerű probléma és legyen szabad ehhez egy-két gondolatot fűzni.

Szükséges talán felhívni a figyelmet arra, hogy a tornában, az atlétikában és a sportjátékokban — éppen a sportágra jellemző sajátos feladathelyzetek következtében — egymástól eltérő, de az általános mozgásműveltség szempontjából aligha nélkülözhető teljesítménykomponensek jutnak kifejezésre. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy olyan cselekvési elvek, szabályok megismerése válik ezzel lehetővé, amelyek a sokoldalú fizikai cselekvőképesség kialakításában nagyon jelentős szerepet kapnak. Ez azonban a kérdéskörnek csak az egyik oldala. A másik oldala az — amire már utaltunk is —, hogy ezeken a sportágokon keresztül a Bruner értelmezésének megfelelő „megértési modellek" is kialakíthatók, amelyek éppen más sportágak megértését, lényegének felismerését is lehetővé teszik. Ez a probléma szorosan kapcsolódik a struktúrák elsajátításának a problémaköréhez. Ha a tanuló egy sportjátékban jól megérti a védőtől való elszakadás lényegét — hogy ti. az ellenféllel szembeni térelőny, tempóelőny megszerzését célozza — és hogy az e célt szolgáló akciót milyen időzítéssel kell végrehajtani, tehát megérti az egész cselekvés struktúráját is, akkor ezzel egyrészt nemcsak az adott konkrét eljárás lényegét érti meg (pl. a gyors, váratlan irányváltoztatás esetében), hanem minden más, e célt szolgáló eljárás lényegét (így a cselezését, az elzárásokét is). Másrészt — megfelelő anyagfeldolgozást feltételezve — képessé válik arra is, hogy más sportjátékok esetében is felismerje ezt, olyan sportágak esetében is, amelyek egészen más közegben való mozgást igényelnek (vízilabda, jégkorong stb.). A *struktúrák, az alapelvek transzfere a legszélesebb átvitel lehetőségét biztosíthatja, de csak megfelelően irányított oktatási folyamat esetén!* Mert ha pl. arról akarjuk meggyőzni a tanulókat, hogy a zónavédekezésben is emberfogásos védekezést kell játszaniok — mivel a reájuk bízott területen az emberfogás szabályai szerint kell eljárniok —, akkor ezzel éppen az emberfogásos védekezés és a területvédekezés mint csapattaktikai tevékenység strukturális eltéréseit ködösítjük el, s éppen a megértést nehezítjük meg. Hibát pedig „csak" abban vétettünk, hogy a *támadóval szembeni helyezkedés* általános elveit, szabályait — amelyek valóban érvényesek mind az emberfogásos, mind a zónavédekezésben — *azonosítottuk az emberfogásos védekezéssel.*

Erre azért érdemes figyelemmel lenni, mert ma még sok tekintetben inkább *érezzük* a rokonságot az egyes sportágak között, mintsem *tudjuk* valójában, mi ennek a rokonságnak a lényege (vö. röplabda, asztalitenisz, tenisz, tollaslabda relációjában). A rokonság lényegének a feltárása a tantervi munkákban nagyon jelentős, mert ezekre az ismeretekre is szükség van akkor, amikor a tanterv tartalmának a kiválasztásában egyik vagy másik sportág mellett

vagy ellen döntünk, amikor részarányok kérdésében állást kell foglalnunk, és nem kevésbé akkor, amikor egy-egy iskolatípus vagy iskolafok tantervének a tananyagstruktúráját kell kialakítani.

Néhány befejező megjegyzés

A tantervkészítés sokszor hálátlan feladata valójában nagyon is összetett munkát igényel. A jelen közlemény címével összhangban csak néhány probléma nagyon is hozzávetőleges felvázolására lehetett vállalkozni. Egy sereg olyan módosító szempont még csak említést is alig kapott, mint pl. az iskolák általános felszerelés-ellátottsága, az eltérő felszereléshez való alkalmazkodás tantervi problémái, az iskolák átlagos szaktanári ellátottságának figyelembevétele, a tanórán kívüli sporttal való kapcsolat kérdései stb. Nem lehetett mégcsak érzékeltetni sem az életkori sajátosságok, a mozgástanulás törvényeinek figyelembevételét, és nem lehetett kitérni a konkrét tantervekhez elválaszthatatlanul kapcsolódó metodikai koncepcióra. Végül azt sem lehetett érzékeltetni, hogy mindezeknek a szempontoknak egyidejű érvényesítése a tantervben milyen értelemben okoz szükségszerű kompromisszumokat, mint ahogy arról sem lehetett szót ejteni, milyen értelemben lehet beszélni egy meghatározott tantervi koncepcióhoz tartozó tantervváltozatokról. Törekvésünk csupán az volt, hogy néhány olyan kérdést exponáljunk, amelyek a jövőbeni tantervi munkában talán figyelmet érdemelhetnek. Éppen ezért szeretnénk hangsúlyozni, hogy e fejtegetések semmiképpen sem a jelenleg érvényes tantervek magyarázó elvei, még akkor sem, ha úgy tűnik, az elmondottakból sok minden nyomokban felfedezhető bennük. Ezt már csak azért is szükséges hangsúlyozni, mert a tantervek általában kollektív bölcsesség eredményei, és ettől az egyéni nézetek sokszor lényeges pontokban is eltérhetnek. Ez a magyarázata annak is, hogy nincs egyértelmű megfelelés az érvényes tantervek és a most kifejtettek között. A Német Demokratikus Köztársaságban, Halléban 1967-ben rendezett nemzetközi tantervelméleti kollokviumon úgy foglaltak állást a szakemberek, hogy a tantervelméleti problémák kimunkálása nem szorítkozhat a tantervkészítő munka időszakára. Művelése éppúgy állandó feladat, mint a tantárgypedagógia más kérdései. Ezzel az állásfoglalással egyetértve adtuk közre a fenti gondolatokat.

Irodalmi utalások

1. V. Nevelésügyi Kongresszus. Köznevelés, 1970, 20. és 21. száma.

2. *J. S. Bruner:* Az oktatás folyamata. Tankönyvkiadó, 1968.

A középiskolai elsőosztályosok testnevelésbe és sportba való beilleszkedése

BATA TERÉZ

Régóta szokásban van, hogy az iskolai év elején felmérjük a középiskola első osztályába jövő tanulókat. Ennek igen nagy haszna van, mert a tanulók képességeinek és előképzettségének ismerete nélkül a tanár nem készíthet reális terveket, s így a megfelelő tájékozottság hiányában hosszú ideig sötétben tapogatózik, míg ti. lassan meg nem ismeri a tanulókat. De a testnevelés céljainak megvalósítása érdekében a tanárnak nemcsak tanítványai fizikai teljesítőképességéről kell tájékozódnia, hanem a testneveléssel és sporttal kapcsolatos szemléletéről is. Ez ugyan első pillanatra nem látszik fontosnak, de mégis elég jelentős ahhoz, hogy közelebbről megvizsgáljuk.

Itt elsősorban arra kell hivatkoznunk, hogy a testnevelésben és sportban felmutatott szorgalom főleg a szemlélettől függ, tehát attól, hogy a tanulók hogyan „állnak" hozzá a testneveléshez és sporthoz. Másodsorban — ez természetesen nem értékrangsort jelent — gondolnunk kell arra is, hogy a testnevelés egyik elsőrendű célja a testnevelés és sport megszerettetése, e cél elérése érdekében szintén tájékozottaknak kell lennünk a tanulók szemléletéről, azok rugóiról és összetevőiről. Harmadszor pedig a testnevelésben rejlő nevelési lehetőségeket sem tudjuk megfelelően kihasználni, ha a tanulók szemléletét nem ismerjük.

A tanulók szemléletének természetesen sok eredője, ill. összetevője van. Ezek vizsgálata egy ilyen rövid lélegzetű tanulmányban nem lehetséges, azért itt a szemléletüknek csak egy pár olyan aspektusát ragadjuk ki, amelyek egyrészt általánosságban nagy fontosságúak, másrészt a mindennapi iskolai gyakorlat szempontjából iránytmutatóak, s végül, amelyeket az elsősosztályosok oktató-nevelő munkájánál fel akarunk használni. Azok közül a problémák közül ragadunk itt ki ötöt, amelyekre vonatkozóan a Rákóczi Gimnázium 223 elsősosztályos tanulóját kérdőívek felhasználásával megkérdeztük, s melyek az iskola testnevelésébe és sportjába való beilleszkedésük szempontjából fontosak. Ezek a kérdések a következők voltak:

1. Volt-e valamilyen elképzelése az iskolai testnevelésről és sportról, amikor általános iskolai tanulmányait elkezdte?

2. Elég mozgást, fizikai megterhelést nyújtott-e az általános iskolai testnevelés?

3. Saját személyét tekintve milyen jelentőséget tulajdonít a testnevelésnek és sportnak?

4. A társadalom egészét tekintve milyen jelentőséget tulajdonít a testnevelésnek és sportnak?

5. Szeretne-e aktívan sportolni az iskola keretein belül, s ha igen, milyen sportot szeretne űzni?

Amint látjuk, az első kérdés az iskoláskor előtti időre vonatkozik, a második az általános iskolai testnevelési munkára, a harmadikban és negyedikben a testnevelés és sport értékelése tükröződik egyéni, ill. társadalmi vonatkozásban, s az ötödik azt vizsgálja, hogy a szemlélet alapján milyen gyakorlati elképzelése van a tanulónak az iskolai sportba való bekapcsolódást illetően. Természetesen mindezekkel kapcsolatban még több más kérdést is lehetne feltenni — és tettünk is fel —, de a korlátozott terjedelem miatt most csak a felsoroltakra adott válaszok értékelésével foglalkozunk.

1. Az első kérdésre csak két válaszlehetőségük volt a tanulóknak: igen—nem. A fiúk 29,9%-a, a lányok 29,1%-a válaszolta azt, hogy már általános iskolás kora előtt is volt valamilyen elképzelése az iskolai testnevelésről és sportról. Valószínűleg óvodában vagy otthon, a szüleiktől, idősebb testvéreiktől hallhattak róla. Mindenesetre az a körülmény, hogy a tanulók 70%-ának

szemlélete az iskolába lépéstől számítva kezdett kialakulni, azt mutatja, hogy e téren elsősorban a közvetlen iskolai benyomások a döntőek. Ez egyébként természetes is.

2. A tanulók azzal kapcsolatos véleményét, hogy *elég mozgást, fizikai megterhelést nyújtott-e az általános iskolai testnevelés*, az alábbi táblázat mutatja:

Elég mozgást, fizikai megterhelést nyújtott-e az ált. isk. testnevelés?	Az általános iskola 8. osztályában év végén kapott testnevelési osztályzat							
	5-ös		4-es		3-as		felmentett	
	fiú %	lány %	fiú %	lány %	fiú %	lány %	fiú %	lány %
Igen	32,1	47,3	38,7	51,6	62,4	87,8	97,4	99,8
Nem	67,9	52,7	61,3	48,4	37,6	12,2	2,6	0,2

A táblázatból két dolog tűnik rögtön a szemünkbe: az első, hogy a fiúk minden esetben kevésbé tartják elegendőnek az általános iskolában kapott fizikai megterhelést, mint a lányok. A második, hogy minél rosszabb a 8. osztályban kapott év végi testnevelési osztályzat, a tanulók annál inkább meg vannak elégedve az általános iskolai testnevelés folyamán kapott mozgásmennyiséggel. Ezek az eredmények megegyeznek azokkal az ismert tényekkel, amelyek szerint a fiúk mozgásigénye nagyobb, mint a lányoké; valamint azokkal a mások által kapott vizsgálati eredményekkel, hogy a tanulók testneveléssel kapcsolatos szemléletét a testnevelési érdemjegy döntően befolyásolja. Jelen esetben a rosszabb érdemjegyet kapottak azért elégedettebbek a kapott megterheléssel, mert a szemléletük kedvezőtlenebb: minél kevésbé szeret ugyanis valaki valamit, annál kevesebbet kíván belőle.

3. Arra vonatkozóan, hogy *a tanulók saját személyüket tekintve milyen jelentőséget* tulajdonítanak a testnevelésnek és sportnak, az alábbi adatok tájékoztatnak:

Milyen jelentőséget tulajdonít a testnevelésnek és sportnak?	Az általános iskola 8. osztályában év végén kapott osztályzatok							
	5-ös		4-es		3-as		felmentett	
	fiú %	lány %	fiú %	lány %	fiú %	lány %	fiú %	lány %
Egészségi szemponból nélkülözhetetlen	23,2	37,4	21,5	28,7	20,0	27,1	0,0	36,1
Erősít	52,3	0,0	57,5	5,3	80,0	12,9	60,0	24,9
Felfrissít	12,5	26,6	8,7	9,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Szórakoztat	12,0	26,0	11,0	22,8	0,0	11,6	0,0	0,0
Egyéb	0,0	10,0	1,3	12,0	0,0	14,4	10,0	12,0
Nem válaszolt	0,0	0,0	0,0	22,0	0,0	34,0	30,0	27,0

Az adatok világosan mutatják, hogy a *lányok és fiúk* szemléletében a testnevelés és sport nem teljesen azonos jellegű megítéléssel tükröződik. A fiúk elsősorban erősödni akarnak, s ebből a szempontból tartják fontosnak a testnevelést és sportot; az egészségi vonatkozások csak másodsorban jönnek számításba. A lányoknál a testnevelés és sport elsősorban az egészségügyi szempontból jelentős; az erősítést egyáltalán nem tartják lényegesnek. Ezzel szemben náluk a testnevelés és sport felfrissítő és szórakoztató jellege nagy súllyal esik latba: sorrendben rögtön az egészségügyi vonatkozások után következik. Ebből azt a tanulságot szűrhetjük le, hogy a lányok iskolai testnevelésében és sportjában a középiskolába való belépésüktől kezdve főleg az egészségügyi és frissítő, szórakoztató vonásokat hangsúlyozzuk. Így beilleszke-

désük, szemléletük további kedvező irányú befolyásolása, főleg pedig a testnevelés és sport megszerettetése nagyobb sikerrel fog járni.

Erős különbség mutatkozik az egyes válaszok százalékai tekintetében aszerint is, hogy milyen a tanulók *testnevelésből kapott érdemjegye*. Így az egészségügyi szempont mind a lányok, mind a fiúk esetében a jobb éredmjegyű tanulóknál játszik nagyobb szerepet, s minél rosszabb a testnevelésből kapott jegy, a testnevelés és sport egészséggel kapcsolatos jelentősége annál inkább háttérbe szorul. Az *erősítés* viszont a gyengébb testnevelési érdemjegyű tanulóknál játszik nagyobb szerepet. Ez jobbára abból a véleményből fakad, hogy a tanulók ebben az életkorban úgy vélik, hogy testnevelés és sportbeli sikertelenségük elsősorban arra vezethető vissza, hogy nem elég erősek. Emiatt a testnevelés és sportban gyengébbek, természetszerűen az erősítésnek tulajdonítják a legnagyobb jelentőséget. Az egészségügyi hátrányokat ugyanis ebben a korban még alig érzékelik a gyerekek. Ezzel szemben a felfrissülési és szórakozási aspektusok tekintetében éppen fordított a helyzet. Mindkét nemnél minél jobb a testnevelésből kapott osztályzat, ezek az aspektusok annál jobban kihangsúlyozódnak. A gyengébb testnevelési osztályzattal rendelkezők számára a testnevelés és sport nem jelent olyan felüdülést és szórakozást, mint a jobb osztályzattal rendelkezőknek. Ez természetes is, s bővebb kommentárt nem igényel. Azt a tanulságot viszont le kell vonnunk belőle, hogy felmérvén az I. osztályosok teljesítőképességét, már az első óráktól kezdve olyan követelményeket támasszunk a tanulókkal szemben, amelyeknek meg tudnak felelni, s melyek nem riasztják őket vissza. A követelményeinket csak fokozatosan, abban az arányban növeljük, amint a tanulók képessé válnak azok teljesítésére. Ez egyébként nemcsak a tanulók új körülmények közé való beilleszkedésének egyik követelménye, hanem általános pedagógiai követelmény is, amelynek ilyen természetű vonatkozására itt elég csak céloznunk.

4. A tanulóknak a *testnevelés és sport társadalmi jelentőségére* vonatkozó véleményét az alábbi számok tükrözik:

Milyen társadalmi jelentőséget tulajdonít?	Az általános iskola 8. osztályában év végén kapott testnevelési osztályzat							
	5-ös		4-es		3-as		felmentett	
	fiú %	lány %	fiú %	lány %	fiú %	lány %	fiú %	lány %
Egészségvédelem	26,7	49,5	15,4	31,3	9,3	22,6	40,0	41,2
Erősítés	51,4	0,0	56,8	4,2	74,5	11,7	58,2	18,6
Felfrissítés, szórakozás	10,0	24,5	8,6	13,8	2,4	4,7	0,0	0,0
Nevel, fegyelmez jellemet formál	7,6	9,7	7,3	9,4	7,4	9,6	0,0	0,0
Segít a közösségi szellem kialakításában	3,1	7,3	2,8	7,1	1,4	7,2	0,0	0,0
Egyéb	1,2	9,0	9,1	14,5	2,5	16,3	1,8	18,9
Nem válaszolt	0,0	0,0	0,0	19,7	2,5	27,9	0,0	21,3

Amint rögtön szembetűnik, a *lányok és fiúk* a társadalmi jelentőségre vonatkozóan ugyanúgy vélekednek, mint saját személyük tekintetében. A fiúknál a válaszok rangsora itt is: erősítés—egészségvédelem—felfrissítés, szórakozás, s ezeket követik a nevelési vonatkozású szempontok, a fegyelmezés, jellemformálás és a közösségi szellem kialakítása. Ez az egyezés két szempontból is érdekes. Az egyik az, hogy alátámasztja a statisztikai adatok helyességét; a másik pedig, hogy ismét rámutat arra az ismert tényre, hogy a köz megítélése mindig az egyéni szempontok alap-

ján történik. Ennek hangsúlyozása a nevelés hatásossága szempontjából igen fontos.

Ha a *testnevelésből kapott érdemjegyek* alapján vizsgáljuk a válaszok eloszlását, ugyancsak az előző táblázatban levő eloszlás megismétlésével találkozunk, ami megerősíti az előzőekben mondottakat.

5. Igen jellemző a tanulók szemléletére s egyúttal az iskolai sportéletbe való bekapcsolásukra gyakorlati útmutatóul szolgál az, hogy kívánnak-e *aktívan sportolni az iskola keretein belül*, s ha igen, milyen sportot szeretnének űzni.

Sportág	Az általános iskola 8. osztályában év végén kapott testnev. osztályzat					
	5-ös		4-es		3-as	
	fiú %	lány %	fiú %	lány %	fiú %	lány %
Atlétika	5,5	3,8	1,2	0,8	0,0	0,0
Torna	5,4	11,3	0,5	7,4	0,0	0,0
Kosárlabda	5,2	6,1	1,5	1,4	0,5	0,7
Kézilabda	25,7	16,4	12,4	8,3	4,1	2,5
Labdarúgás	7,2	—	16,8	—	23,1	—
Röplabda	1,2	1,3	0,9	0,7	0,0	0,0
Úszás	1,6	6,8	1,2	5,4	0,4	2,1
Tenisz	2,3	1,2	3,1	0,6	8,6	0,0
Asztalitenisz	1,4	1,1	0,4	0,2	0,0	0,0
Egyéb	3,5	3,1	2,1	1,8	1,2	0,5
Nem akar sportolni	43,0	47,9	59,9	73,4	62,1	94,2

A fenti adatok elemzése azt mutatja, hogy a középiskolába lépéskor a fiúk 45,0%-a, a lányoknak pedig 28,9%-a sportolna szívesen valamit az iskola keretein belül. Ez természetesen a szemlélet, amelynek valóraváltása csak kis százalékban sikerül. Elsősorban azért, mert annak a sok sportágnak, amelyeket a gyerekek szívesen űznének, az iskolában nincsenek meg az objektív feltételei, aminek révén a százalék már erősen lecsökken.

Tovább csökkenti a sportolók számát az a körülmény, hogy a középiskolában a tanulók órán kívüli elfoglaltsága olyan nagy mértékű, hogy csak igen kevés gyerek rendelkezik annyi sportszeretettel és energiával, hogy a sok nehézség ellenére is vállalja a sportolással járó hátrányokat.

Rögtön szembetűnik, hogy a fiúk közül sokkal nagyobb százalék szándékozik sportolni, mint a lányok közül. Ez egyébként sokszor megállapított, általánosan ismert tény. A sportágválasztásban is van a két nem között különbség. Ez legjobban megnyilvánul a torna és az úszás esetében. Míg ugyanis általánosságban elmondhatjuk, hogy a sportágak többségénél a fiúk százaléka a magasabb, addig e kettőnél a lányok százaléka felülmúlja a fiúkét.

Ha azt nézzük, hogy a különböző testnevelési érdemjegyűek milyen százalékban kívánnak az iskola keretein belül sportolni, azt találjuk, hogy a labdarúgás kivételével mindegyik sportág esetében a jobb testnevelési osztályzattal rendelkezők közül vannak többen a sportolni szándékozók.

A fenti vizsgálati eredmények egy iskolának eléggé körülhatárolt és speciális populációból származó tanulóira vonatkoznak; s minthogy a vizsgálati személyek száma sem elég nagy, nem lenne helyes, ha belőlük általános következtetéseket vonnánk le. Annyit azonban megjegyezhetünk, hogy mi ezeket az adatokat mind az I. osztályok kezelésében, mind pedig az egyes tanulók testnevelésbe és sportba való beillesztése terén szép sikerrel használtuk fel.

A helyből távolugrás I.

NAGY TAMÁS

Az alapvető testi képességek közé nem szoktuk besorolni a ruganyosságot, mivel az erő és a gyorsaság összegezéseként értelmezzük. Ennek ellenére mégis alapvető képességnek tekintjük, a gyakorlatban képesség és készségvizsgálatokban fel is használjuk. Mivel igen sok sportágban döntő szerepe van a ruganyosságnak, érdekes megvizsgálnunk a mérésére használt eljárások kapcsolatát.

Elterjedt és elfogadott eljárás a ruganyosság mérésére a súlypontemelkedés nagyságának megállapítása helyből, páros lábról történő felugrással. Ennek könnyen megvalósítható, a fiatalok körében rendkívül népszerű alakja a magassági pont érintése.

A helyből távolugrás eredményével a pedagógusok és edzők elsősorban az elrugaszkodás erejének nagyságát mérik, helyesebben a ruganyosság mértékéről formálnak képet.

Mivel a ruganyosság nemcsak testi adottság, hanem fejleszthető képesség és a pillanatnyi edzettségi állapot, edzettségi szint kifejezője is, mérése rendkívül fontos. Kérdés azonban, hogy a helyből távolugrás eredménye kifejezi-e a súlypontemelkedés mértékét, nagyságát, azaz a ruganyosság milyen mértékben befolyásolja annak távolságát?

Feltételezhető, hogy a helyből távolugrás eredményét döntően két tényező befolyásolja: a ruganyosság és a technika. Ezenkívül valószínűleg jelentős komponens a testmagasság is.

A gyakorlatban rendkívül elterjedt a helyből távolugrás, mint a testi képességek mérésének egyik formája. A tanítási év megkezdésekor az általános felmérés egyik meghonosodott gyakorlata. Vajon megfelel-e rendeltetésének, és valóban a testi képességek egyikének mérőeszköze?

A vizsgálat célja

A különböző sportmozgások között a páros lábról történő felugrásoknak nagy szerepük van. Azon túlmenően, hogy alapformájában, helyből végrehajtva is szerepel egyes sportágakban (torna, röplabda, kosárlabda stb.), definiálja a mozgásból végrehajtott felugrásokat is.

A vizsgálódás során — a mért adatokkal — azt szeretném bizonyítani, milyen mértékben befolyásolja a ruganyosság a helyből távolugrás nagyságát.

A kitűzött cél érdekében az alábbi kérdésekre kell választ kapnunk:

1. Milyen mértékben befolyásolja a testmagasság a helyből távolugrás eredményét?

2. Kimutatható-e összefüggés a testmagasság és a súlypontemelkedés nagysága között?

3. Meghatározza-e a páros lábról történő felugrás nagysága a helyből távolugrás eredményét?

A kérdésekre kapott válaszok alapján el kell döntenünk, hogy a ruganyosság mérésére alkalmas-e a helyből távol, helyettesítheti-e a komplikáltabb, különböző műszerekkel végrehajtott felméréseket?

Annak a kérdésnek az eldöntése, hogy a helyből távolugrás eredményét milyen mértékben határozza meg a végrehajtás technikája — e vizsgálódás eredményétől függetlenül — egy másik tanulmány, illetve kísérletek feladata.

Nem célom, hogy a viszonylag kis számú minta alapján általánosítható következtetéseket állapítsak meg. Az eredmények mindenesetre hozzájárulhatnak egy kiterjedtebb vizsgálódás sikeréhez.

A vizsgálat módszere

A felsorolt kérdések megválaszolásához szükséges adatokat felmérés formájában gyűjtöttük össze. 14—15 éves serdülők tatai központi táborában 27 kézilabdás fiú és 39 kézilabdás leány testmagasság, súlypontemelkedés és helyből távolugró eredményét rögzítették — egyéb felmérések és próbák adataival együtt — a velük foglalkozó oktatók. A gyerekek valamennyien 15 évesek voltak, és a felmérés időszakában még nem kezdték el a tábori edzéseket. Az ország különböző területéről érkező fiatalok korábban heti 2—3 edzésen vettek részt, de a helyből távolugrást és a helyből, páros lábról történő felugrással végrehajtott ruganyosságmérést nem gyakorolták.

Miért esett éppen a kézilabdásokra a választás? Elsősorban azért, mert talán ez az egyike azon sportágaknak, melynek űzéséhez különös testi adottságokra — legalábbis ilyen szinten — nincs szükség. A páros lábról történő felugrás pedig alig-alig szerepel az edzések és mérkőzések során. Így a minta reprezentatívnak tekinthető, még akkor is, ha nem képviseli valamennyi 15 éves fiatal populációját.

A felmérések sorrendje: A testmagasság mérését a helyből távolugrás, majd a súlypontemelkedés nagyságának megállapítása követte. E két utóbbi „házibajnokság" formájában zajlott le, hogy a fiatalok a maximális teljesítményüket minél inkább megközelítsék.

A felmérések adatait az alábbi matematikai statisztikai módszerekkel dolgoztam fel:

1. Kétdimenziós pontdiagramok.
2. Átlagszámítás (számtani közép).
3. Négyzetes összeg (Q).
4. Variancia, ill. szórás (s).
5. A korrelációs együttható (r) értékek kiszámítása.

Az adatok feldolgozása során célszerű volt lineáris transzformációk alkalmazása, ezért csak a számítások végeredményét tüntetem fel.

Az adatok feldolgozása

A felmérések adatait nem közöljük, mert a táblázatból úgy sem lehet megállapítani, hogy a számértékek milyen mértékben függnek össze egymással, van-e közöttük korreláció.

Ábrázoljuk a testmagasság és az ugrások nagyságát a koordináta-rendszerben! (1—6. sz. diagramok.) Az ábrákról leolvasható: A testmagasság nem befolyásolja szignifikánsan a helyből távol és felugrás eredményét. E tekintetben — a pontok szétszórtsága alapján — a 15 éves fiúk és lányok nem különböznek egymástól. Kismértékű korrelációt azonban feltételezhetünk a ruganyosság és a helyből távolugrás között.

1. SZ. DIAGRAM: A FIÚK TESTMAGASSÁGÁNAK ÉS HELYBŐL TÁVOLUGRÓ EREDMÉNYÉNEK ÖSSZEVETÉSE.

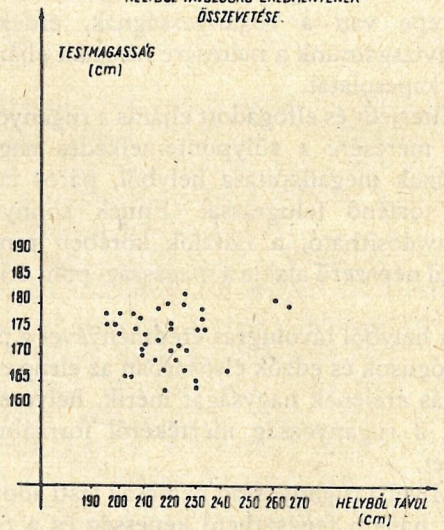

2. SZ. DIAGRAM: A LÁNYOK TESTMAGASSÁGÁNAK ÉS HELYBŐL TÁVOLUGRÓ EREDMÉNYÉNEK ÖSSZEVETÉSE.

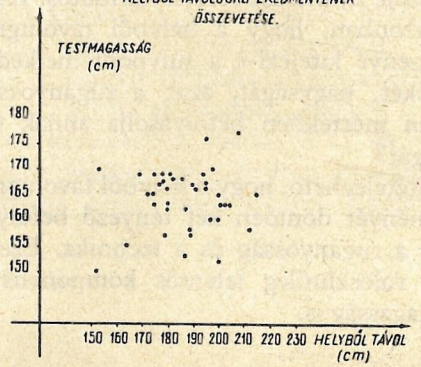

3. SZ. DIAGRAM: A FIÚK TESTMAGASSÁGÁNAK ÉS A SÚLYPONTEMELKEDÉS NAGYSÁGÁNAK ÖSSZEVETÉSE.

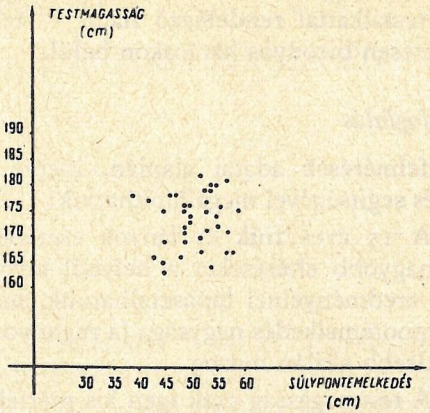

4. SZ. DIAGRAM: A LÁNYOK TESTMAGASSÁGÁNAK ÉS A SÚLYPONTEMELKEDÉS NAGYSÁGÁNAK ÖSSZEVETÉSE.

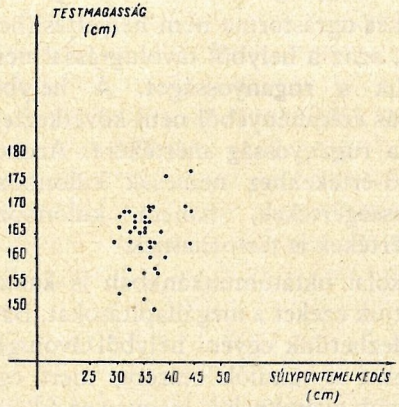

5. SZ. DIAGRAM: A FIÚK RUGANYOSSÁGÁNAK ÉS HELYBŐL TÁVOLUGRÁSÁNAK ÖSSZEVETÉSE.

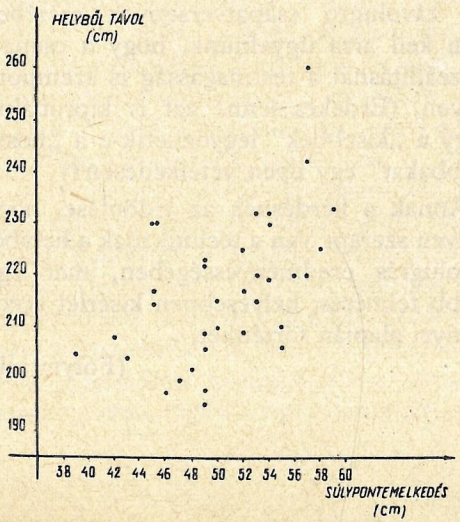

6. SZ. DIAGRAM: A LÁNYOK RUGANYOSSÁGÁNAK ÉS HELYBŐL TÁVOLUGRÁSÁNAK ÖSSZEVETÉSE.

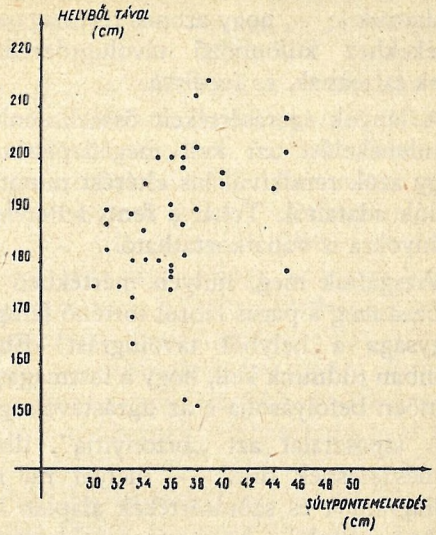

Mivel a diagramok alapján nem állapítható meg egyértelműen az adatok közötti összefüggés, végezzük el a korrelációs együttható értékének meghatározásához szükséges értékek kiszámítását!*

A számítások végeredménye

	Fiúk			Lányok		
	x	y	z	x	y	z
Átlag:	173,2	217,5	51	164,1	186,6	36,7
Q:	975,4	6737	775	1352	7811	529
s:	5,2	13,6	4,6	5,9	14,4	3,7

Mielőtt azonban az r értékeket meghatároznánk, hasonlítsuk össze a szórás értékeket: A fiúk esetében $s_x = 5{,}2$; $s_y = 13{,}6$ és $s_z = 4{,}6$. A testmagasság szórásértékéhez viszonyítva igen nagy a távolugrás eredmények szórása, tehát a testmagasságok átlagtól való eltérése kisebb, mint a távolugrás eredményeinek átlagtól való eltérése.

* A számításokat Hajtman Béla *Bevezetés a matematikai statisztikába pszichológusok számára* (Akadémia Kiadó, Budapest, 1968) c. könyvében feltüntetett módszer alapján végeztem (94—104. oldal),

$$s = \sqrt{\frac{Q}{n-1}} = \sqrt{\frac{\sum x_i^2 - \bar{x}\sum x_i}{n-1}}$$

Már ez alapján is feltételezhető — az 1—2. sz. diagramokról ránézéssel szintén azt olvashattuk le —, hogy azonos testmagasságértékekhez különböző távolugróeredmények tartoznak, és fordítva.

A lányok szórásértékeit összehasonlítva mindenekelőtt azt kell megállapítanunk, hogy azok rendkívül kis eltérést mutatnak a fiúk adataitól. Tehát a fenti feltételezés a lányokra is vonatkoztatható.

Vizsgáljuk meg, milyen mértékben határozza meg a páros lábról történő felugrás nagysága a helyből távolugrást! Ehhez azonban tudnunk kell, hogy a testmagasság döntően befolyásolja-e az ugrástávolságot?

A tapasztalat azt „bizonyítja", illetve természetesnek tűnik — melyet mi már a diagramok és szórásértékek alapján kétségbe vontunk —, hogy a magasabb növésű gyerekek nagyobbat ugranak, mint az alacsonyabbak. Kérdes, hogy bizonyítható-e ez a a korrelláció?

Számítsuk ki tehát az r értékét!*

A kijelölt műveleteket elvégezve fiúknál $r_{xy}=0{,}23$, a lányoknál $r_{xy}=0{,}12$. Ezek az értékek nagyon alacsonyak, korreláció a számsorok között nem áll fenn.

Hasonló eredményre jutunk a testmagasság és a súlypontemelkedés adatainak összehasonlításakor is: A fiúk esetében $r_{xz}=0{,}08$, a lányoknál $r_{xz}=0{,}26$.

Ezek ismeretében megadhatjuk a választ fő kérdésünkre: Meghatározza-e a páros lábról történő felugrás nagysága a helyből távolugrás távolságát? A felmérés adatai alapján a fiúknál $r_{yz}=0{,}41$, a lányoknál $r_{yz}=0{,}36$. Bár ezek az értékek sem jelentenek korrelációt, tehát nincs szignifikáns összefüggés az ugráseredmények között, az együtthatók nagysága — az előző két esethez viszonyítva — igazolja, hogy a közöttük levő kapcsolat a jelentősebb. Nagyobb a valószínűsége annak, hogy a „ruganyosabb" gyerek ugrik nagyobbat helyből távolba, mint a hosszabb lábakkal, magasabb testalkattal rendelkező fiatal — természetesen bizonyos határokon belül.

Összefoglalás

A felmérések adatai alapján, illetve a becslés segítségével megállapíthatjuk:

1. A 15 éves fiúk és lányok esetében a legnagyobb eltéréseket a helyből távolugrás eredményeinél tapasztalhatunk, míg a súlypontemelkedés nagysága (a ruganyosság) kisebb skálán mozog.

2. A testmagasság csak igen kis mértékben befolyásolja a helyből ugrások eredményét.

3. A ruganyosság jelentősebben hat a távolugrás nagyságára, mint a testmagasság.

4. A két ugrásforma nem helyettesítheti egymást, azaz a helyből távolugrással nem mérhetjük a ruganyosságot. A helyből távolugrás eredményéből nem következtethetünk a ruganyosság mértékére. Azonos távolugró-értékekhez nemcsak különböző testmagasságértékek, hanem különböző felugrásértékek is tartozhatnak.

Az iskolai oktatómunkánkban is kamatoztathatjuk ezeket a megállapításokat. Bátran rendezhetünk egyéni helyből távolugró versenyeket a tanulók részére, mert egy alacsonyabb gyereknek is megvan az a lehetősége, hogy az elsők közé kerüljön. Sőt az általános iskolai tantervben előírt helyből távolugró csapatversenyek esetében nem kell arra ügyelnünk, hogy a csapatösszeállításnál a testmagasság is szempont legyen. (Érdekes lenne azt is kipróbálni, hogy a „kisebbek" legyőzhetik-e a „hosszabbakat" egy ilyen vetélkedésen?)

Annak a kérdésnek az eldöntése, hogy milyen szerepe van a technikának a helyből távolugrás eredményességében, már egy újabb felmérés, helyesebben kísérlet eredményei alapján történhet.

(Folytatjuk)

* Hajtman i.m. 236-250. oldal

$$r_{xy}=\frac{\sum x_i y_i-\bar{y}\sum x_i}{\sqrt{\sigma_x\cdot\sigma_y}}$$

Nehéz-e a kosárlabdát tanítani az általános iskolában?

SZABÓ JÁNOS

A kosárlabdát a világ közvéleményével egyetértésben a magyar szakemberek is az iskolai testnevelés egyik legértékesebb eszközének, ágának tekintik, amely mozgósít, toboroz, előkészít sok más sportra. Kielégíti a gyerekek sporttal kapcsolatos minden igényét, és emellett egyike a legszebb, a legszellemesebb, a világon a legelterjedtebb játékoknak, amely leköti a nézőket, százmilliókat szórakoztat.

A játék hazai és nemzetközi viszonylatban iskolai jellegű. Ott ismerik meg, ott tanulják meg a gyerekek, és mire az egyetemet befejezik, már nemzetközileg ismert csillagai lehetnek a játéknak. Ennek előfeltétele ma már az, hogy a fiatalok legalább a 10—11 éves korban megismerjék, és kapjanak módot arra, hogy meg is szeressék. Tehát tanítsák a gyerekeket és szervezzenek számukra bajnokságot. Elsősorban iskolák, osztályok közötti minibajnokságot. És eljutottunk az eredendő problémához: *lehet-e ilyen fiatal gyerekeknek tanítani a kosárlabdát, és miért tanítják Magyarországon oly kevés iskolában a játékot?* Az első kérdésre adom meg a választ a legkésőbb, mert a cikk további részében csupán ezzel az egy problémával kívánok foglalkozni.

A testnevelő tanárok előtt ismeretes, hogy az általános iskolák tantervéből hosszú ideig hiányzott a kosárlabdázás. A kézilabda elterjedését nagyban segítette tanterv szerinti tanítása, s ez a létesítményépítési arányszámban is erősen kifejezésre jutott. Szabadtéri kézilabdapálya 1954-ben csak 39 volt, 1968—1969-ben már 1674. Szabadtéri kosárlabdapályával 1954-ben 46 általános iskola rendelkezett, és ez a szám 1968—69-re csupán 182-re növekedett.

Tény az is, hogy igen kevés általános iskolánk rendelkezik tornateremmel, és kevés az általános iskolások legfontosabb testnevelési eszköze, a labda. Sajnos igaz az is, hogy a meglevő termek mindegyike sincs palánkkal felszerelve. A játék társadalmi háttere sem olyan, hogy serkentő hatása érvényesülne az iskolában, érdekeltté tenné népszerűsítésében a testnevelőket. A helyi TS-ek, egyesületek az ún. egyéni olimpiai sportokat helyezik előtérbe, s ennek megfelelően igyekeznek befolyásolni a testnevelő tanárokat. Végül kevés helyen tanítják a kosárlabdázást azért is, mert az általános iskolák szakos testnevelőkkel való ellátása nem kielégítő.

Mindenki előtt ismeretes, hogy igen komoly változás történt. A kosárlabdázás anyaga bekerült az általános iskolák tantervébe, és tanítható. De tanítják-e? A válasz sokszor az, hogy kevés helyen és ott is gyengén; mert a testnevelőket nem érdekli: mert nehéz tanítani és a testnevelők nem hajlandók dolgozni?! Ismét egy olyan lényeges, bár a mondanivalóm szempontjából mellékes kérdés merült fel, amire két okból is válaszolnom kell. Az igazság kedvéért és mert én is csaknem 30 évig tanítottam, elemi, polgári, általános, közép-, ipartanuló-iskolákban, a TF-en, egyetemen, — szóval minden iskolatípusban.

Az igazság röviden az, hogy a testnevelők népszerűsítették ezt a játékot, és nagyobbrészt ők emelték a nemzetközi élvonalba. A testnevelők teremtették meg a sportág szakirodalmát, szervezték iskolákon belül s azon kívül az edzőképzést, játékvezető-képzést stb. És most az a helyzet, hogy 1969—70-ben 711 csapat vesz részt a középiskolás bajnokságban, az OIK mérkőzéseken és Úttörő Olimpián. Tény az, hogy nem tudom milyen sors várna a megyei bajnokságokra, sőt az NB III-ra, ha az iskolai csapatok visszalépnének. Tudott dolog, hogy az Úttörő Olimpián

nem kötelező a részvétel, ezért semmit sem kapnak a testnevelők, pedig ez heti 2—6 óra társadalmi munkát jelent. Lehet-e csodálni, ha ezek után a testnevelők ragaszkodnak tanítványaikhoz, ha nem lelkesednek az egyesületi vagy sportiskolai kiadásokért.

E lényeges kitérő után térjünk vissza az eredeti problémához, illetve annak egyik kérdéséhez. Megküzdhet-e egy sportág, egy népszerű játék, amelyről a már fent említett értékei miatt az iskolai testnevelés sem mondhat le, olyan mind többet hangoztatott nézettel, hogy nehéz tanítani. Sokszor hallom ezt a nézetet, rendszerint vádként, vádolva a testnevelőket azzal, hogy nem tanítják azt, ami nehéz. Be kell vallani, hallottam ezt testnevelőtől, olyantól, aki tornász volt vagy atléta, aki maga sohasem szerette a labdát, a játékot. No, de ez természetes, általánosításra azonban nem alkalmas jelenség.

A kosárlabdajáték valóban tanításigényes, de tanítása egyszerű, és tömegoktatás viszonylatában is könnyen megoldható. Sokkal könnyebb, gyorsabb és veszélytelenebb megtanítani, mint a torna vagy az atlétika mozgásanyagát. Egyszerűen megoldható az ellenőrzés és a haladás üteme. Nincs a játéknak egyetlen olyan eleme, amit egészséges gyerek ne tudna gyorsan megtanulni. Önként kínálkozik az összehasonlítás: nehezebb-e megtanítani a fektetett dobást, mint a fejállást, a gátfutást, cigánykereket, vagy akár a hasmánt technikát. Természetesen az osztály minden tanulójának! Meggyőződésem, hogy nem!

Az általános iskolai anyag igen egyszerű módszerekkel, igen gyorsan megtanítható. Nagy előnye, hogy a tanár, ha lelkes, sokkal magasabb szintű játékra tudja megtanítani a gyerekeket, mint ahogyan ő maga valaha is játszotta.

Ha a játék lényeges elemeit vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy olyan mozgásfeladatokkal állunk szemben, amelyeket mindenképpen meg kell tanítani. Ha tovább elemezzük a tanítási feladatokat, azt is meg kell állapítani, hogy egy-két kivétellel közös technikai elemekről van szó, amelyeket minden küzdő csapatjátékban használunk.

Az előbbiek bizonyítására sorra vesszük a tanítandó feladatokat, amelyek tanítása állítólag nehéz.

A megállás lényegében a lépésszabály alkalmazása. Ha jól tanítjuk meg, lényegébe megtanítottunk minden „kosaras" mozdulatot: a fektetett dobást, tempódobást, elsarkazást stb.

A megállás valójában semmiben sem különbözik a rendgyakorlatokhoz tartozó „állj"-tól. Ha az állj vezényszó a bal lábra esik, jobb lábbal még lépni kell, s a bal lábat zárni a jobb mellé. Ha ezt kosaras módon hajtjuk végre, a különbség csak annyi, hogy a bal lábat nem zárjuk, hanem széles terpeszben tesszük a talajra a jobb lábbal egyvonalban.

Lássuk az előbb elmondottakat rajzban is. (1. ábra.) Előbb a megállást járásból, majd a kosárlabdában alkalmazott végrehajtásban.

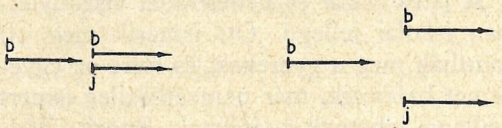

1. ábra

Természetesen meg kell tudni állni akkor is, ha az állj vezényszó a jobb lábra esik. Hogyan lesz ebből ritmusában is kosárlabda-megállás? Úgy, hogy a bal lábról kissé felugrunk, s úgy érkezünk a jobb lábra, s támasztunk ki a bal lábbal. Ha így közelítjük meg a tanítást labda nélkül, a gyerekek a korszerű megállást tanulják meg, azaz párhuzamos lábakkal, ami azt jelenti, hogy bármelyik láb körül sarkazhatnak.

Tegyünk ehhez az előkészítő gyakorlathoz egy-két kosaras gyakorlatot, s akár egyetlen testnevelési órán megtaníthatunk 30—40 gyereket a szabályos megállásra. Állítsuk fel az osztályt a 2. ábra szerint. Lassú futás a zsámolyig. Bal lábbal lépünk a zsámoly elé, jobb lábat a zsámoly jobb, bal lábat a bal oldalán tesszük a talajra,

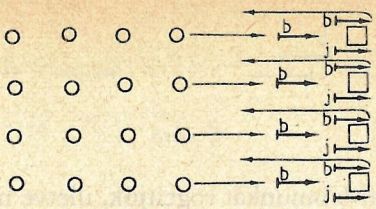

2. ábra

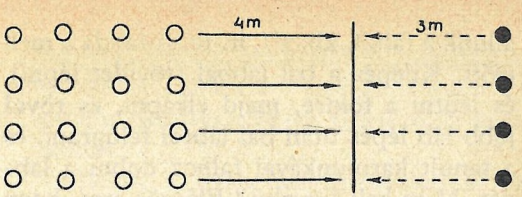

4. ábra

s terpeszülés a zsámolyra. Ha a bal lábról kicsit felugranak a gyerekek, a ritmusa is jó lesz a megállásnak. Tanítsuk meg rögtön a helyes sarkazást, amely teljesen azonos a $^1/_4$ vagy $^1/_2$ fordulattal: az egyik láb körül kell fordulni, s a másikat nem zárni kell, hanem terpesztávolságban tenni a talajra. Tehát felemelkedni a zsámolyról, a bal láb fordulva, jobb lábbal lépve az elsőt, futás vissza a sor végére.

Igen egyszerű módosítással össze lehet kapcsolni *a labdaátvétellel* a megállást. Állítsunk minden zsámoly elé 3 m-re egy-egy gyereket labdával a kezében. A labdát akkor kell dobni a zsámoly felé futónak, amikor az a megadott lábról elugrott, tehát a levegőben van. Itt kapja el a labdát, és ül le a zsámolyra. A szerepcsere megszervezése igen egyszerű. (3. ábra.)

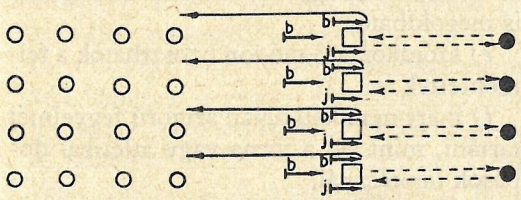

3. ábra

Ha a gyerekek nehezen „érzik" meg a megállás ritmusát, vagy ha nincs zsámoly, a következő gyakorlatot ajánljuk: járás guggolásban, 3—4 lépés után a megadott lábról kicsit felugorva megállás: pl. bal lábról ugrás — jobb — bal. Előnye ennek a gyakorlatnak, hogy nem jelent gondot a párhuzamos lábbal történő megállás, sem a lépéshiba, éppen azért, mert guggolásban járásnál kicsi a sebesség, olyan a testhelyzet, amely lehetővé teszi a gyors megállást.

A következő gyakorlatban a megállás labdaátvétellel kapcsolódik. Felállás a 4. ábra szerint, 4 m-re állnak a vonaltól. Ettől 3 méterre áll az adogató a labdával. Járás guggolásban a vonalig, ott jobb vagy bal lábról felemelkedve megállás. A labdát akkor kell passzolni, amikor a gyerekek a megadott lábról kissé felugorva felemelkednek.

Igen jó az említett gyakorlat a *labdavezetésből való megállás megtanítására is.* Labdavezetés guggolásban járással, 4—5 m után tetszés szerinti lábról emelkedés, a labda megfogása két kézzel és megállás. Nem szorul bizonyításra, hogy ezek a gyakorlatok egyszerűek, a helyes végrehajtás könnyen ellenőrizhető.

Nagyon sok mérgelődést, időveszteséget okozhat a *fektetett dobás* megtanítása. Problémát jelenthet a helyes karmunka, a törzs helyzete és természetesen a helyes lábmunka is. Szeretném felhívni a figyelmet a következő módszerre, amelyet akár a helytelen karmunka, akár a ritmushiba miatt még válogatott játékos esetében is gyors eredménnyel alkalmaztam.

Állítsuk fel 20—30 cm-re a faltól, egymás mellé a gyerekeket. Legyen labda mindenkinél. Magasra emeljük a fejünk fölé a labdát, majd csuklóval a falhoz nyomjuk, pattintjuk úgy, hogy az visszaessen a kézbe. Ezt ismételjük 10—15-ször. A tanár igen egyszerűen át tudja tekinteni az osztályt, hogy a könyök előrenéz-e, s hogy a dobó kéz tenyerében jól ül-e a labda stb. Ezután állítsuk 60—70 cm-re a faltól a gyerekeket. A labdát most az arc előtt kell tartani. Rövidet lépni a jobb lábbal, majd a ballal, s kissé felugrani a bal lábról, falhoz dobni enyhén a labdát úgy, hogy az visszahulljon a magasra tartott tenyerekbe. Még távolabb

állunk a faltól, kb. $1^1/_2$ m-re. A labda a mell előtt. Kilépés a bal lábbal (rövidet lépni), és leütni a földre, majd elkapni, és rövid jobb láb lépés után bal lábról felugrani, és a tanult karmunkával falhoz dobni a labdát. Mire kell figyelni? Először arra, hogy egyenes vonalban, jó ritmusban vigyék fel a gyerekek a labdát, és függőlegesen ugorjanak. Igen egyszerűen és gyorsan megtaníthatjuk a gyerekeket arra is, hogy futás közben átvett labdával hajtsák végre a fektetett dobást. Tanítsuk ezt is először fal előtt azért, hogy megszokják a függőleges, előre irányuló ugrást és a labda egyenes vonalú felvételét. Párokba osztjuk a gyerekeket. Az egyik 3 m-re, terpeszülésben a fal előtt. Kezében előrenyújtva a labda. A társa lassan fut az ülő tanuló felé, jobb lábbal lép a terpesztett lábak közé, kiveszi társa kezéből a labdát, átlép a bal lábára, felugrik, s a tanult módon a falhoz dobja a labdát. Az elkapás után hely és szerepcsere. Palánkhoz akkor vigyük a gyerekeket, amikor látjuk, hogy senki sem dől el oldalt, nyugodtan, függőlegesen viszi föl a labdát. Szeretném megjegyezni, hogy ha ötödikes vagy fiatalabb gyerekeknek tanítjuk a fektetett dobást, röp- vagy hasonló méretű műanyag labdát használjunk.

A hatodikos, hetedikes tanulóknál időszerű *a tempódobás* tanítása. Megfelelő ügyesítés, erősítés és ruganyosítás után ez a feladat is megoldható. A mozdulat nem más, mint egy lépés utáni páros lábról való felugrás. Íme egy egyszerű gyakorlat. Fellépés a zsámolyra (padra, a szekrény legfelsőbb fokára) a bal lábbal, mellé emeljük a jobb lábat úgy hogy kissé a bal előtt legyen, és energikusan felugrunk páros lábbal a zsámolyról. A felugrás könnyed legyen, ne erőszakoljuk a magasságot. A tempódobás lábmunkája egyébként teljesen azonos a megállás lépéseivel, hisz azonos szabálynak kell eleget tenni. Íme! Bal lábról lépve határozza el a tempódobást, jobb lábbal lépve két kézbe fogja a labdát, a balt úgy teszi a jobb mögé, ahogyan a tempódobás lábmunkájával tanultuk. (Lásd 5. ábra.) A következő ábrán a jobb lábbal

5. ábra

kezdett lábmunkát rögzítjük, illetve mutatjuk be. A tanuló ebben az esetben a jobb lábról lépve veszi birtokba a labdát, lép a ballal is, majd a tanult módon letéve a jobb lábát a talajra, ugrik fel a tempódobáshoz.

Ugyanígy állítható össze egyszerűbbnél egyszerűbb gyakorlat a többi technikai elem egyszerű, gyors és tömeges tanítására. És összefoglalásul azokat a tényeket sorolom fel, amelyek éppen azt bizonyítják, hogy miért egyszerű, könnyű, veszélytelen és gazdaságos a kosárlabda korai tanítása az általános iskolában

a) mert egyetlen technikai elem tanítása sem jelent veszélyt a tanulókra,

b) mert a tanárnak nem kell egy gyakorlatnál sem asszisztálni,

c) mert a bemutatás nem jelent különösebb fáradságot, veszélyt, még az idősebb tanárnak sem,

d) mert minden gyakorlat könnyen ellenőrizhető, sőt az egymás ellenőrzése, segítése is megoldható,

e) szórakoztató módon beoszthatók a felmentettek is,

f) mert nem kell olyan szigorú fegyelmet tartani, mint pl. a torna vagy atlétikai dobások tanításánál,

g) mert női pedagógus is hasonló eredményességgel tudja a fiúkat tanítani.

Gazdaságos, mert a kosárlabdában tanultakat előnyösebben fogja érvényesíteni a gyerek a többi játékban is. Mert a kosárlabda érzékelteti a legjobban azt, hogy a játékos teljesítményében azonos értékű a támadás és a védekezés, mert megtanítja a gyerekeket az ellenfél állandó figyelésére, mert megtanít arra, hogy a labda birtoklásának milyen nagy a jelentősége, mert a gyerekeket megtanítja korán arra, hogy a tudatosságnak milyen nagy szerepe van a támadásban, védekezésben egyaránt, s végül mert sportszerű küzdőmodorra szoktat.

A másodikosok úszni tanulnak

NAGY SÁNDOR

„Mert te vagy jelen, te, víz, leghívebb barátom,
tiszta mégha piszkos is, elemem, világom.
Bár csinált tó, csent anyag, kicsike is tónak,
kéjjel fekszem rád hanyatt, s evezek mint csónak."

(Babits Mihály)

Budapest XI. kerületében nem az ötödikes tanulók, hanem már a második osztályos tanulók tanulnak úszni. Az oktatás külön engedély alapján történik. Ez szabályozza a tanítás feltételeit. Az engedély kísérleti jelleggel, a heti kötelező testnevelési óraszámban biztosítja az évi 32 órát. A tanfolyam végén a tanulóknak két úszásnemet kell ismerni, a gyors- és hátúszást, folyamatosan, lélegzetvétellel. Az oktatási idő és tananyag mellett meghatározott a részvétel módja is. A legfontosabb az orvosi igazolás és a szülői nyilatkozat. Az úszás alól állandóan és időszakosan felmentett tanulók testnevelési óráit az iskolában kell megtartani.

A második osztályos tanulók kötelező úszásoktatását élénk vita előzte meg. A vita csomópontjait az jelentette, érettek-e a 7—8 éves gyerekek az úszás tanítására, s ha igen, elég-e a 32 óra, ami gyakorlatilag 16 alkalmat jelent? Mennyire csökkenti az eredményt a viszonylag nagy osztálylétszám? Figyelembe kellett venni a szülők véleményét is, mert az ő hozzájárulásuk nélkül az oktatás megvalósíthatatlan. A vita túljutott az első, elméleti jellegű részen. Lényegileg a korai úszásoktatás mellett állók véleménye döntött: a kerület minden másodikos osztálya részére kötelező az úszásoktatás.

Mielőtt a gyakorlati megvalósítás első általános tapasztalatait leírnánk, nézzük meg röviden, milyen érvek szólnak a korai úszásoktatás mellett, és milyenek ellene.

A korai úszásoktatás előnyei:

1. Az úszás egészséges.

Az iskolai testnevelés és úszás feladata, hogy előmozdítsa a tanulók szervezetének sokoldalú fejlődését, növelje edzettségüket és ellenállóképességüket, segítsen az egészséges életműködés és helyes életrend kialakításában.

Az úszás serkenti és szabályozza a keringési szervek működését. A vízben csak meghatározott módon és időben lehet levegőt venni. Ez a tanulókat arra kényszeríti, hogy egy-egy alkalommal több levegőt szívjanak be, a beszívott levegőt meghatározott ideig tartsák benn, és csak aztán fújják ki. A ritkább, de intenzívebb légvétel gazdaságosabbá teszi a tüdő működé-

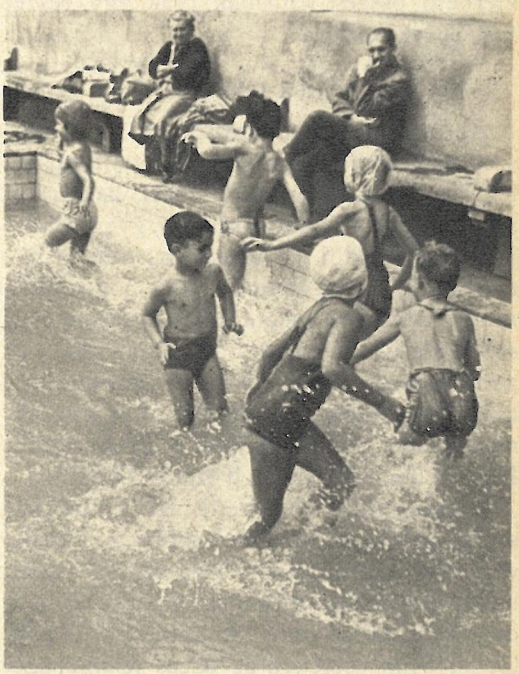

sét, a levegőt legtöbbször víz alatt kell kifújni, ez erősíti a légzést. Az erőteljes légzés jó hatással van a légutak működésére is.

A helyes légzés javítja a vérkeringést is. Ezt a hatást maga a víz fokozza. A bőrt érő ingerek vérkerigést javító, frissítő hatása közismert. A zuhanyozás és erőteljes törülközés ezt a hatást erősíti. A szabadban történő úszásnál, de fedett uszodában is előnyös, hogy a víz felszíne feletti levegő tiszta. A keringési szervek fokozott, de szabályozott működése jó hatással van az étkezésre, emésztésre. A gyerekek az úszás után kipirulnak, annyit esznek, mint a „farkas".

A rendszeres úszás növeli a szervezet edzettségét. Ez részben a szervezet harmonikusabb működéséből következik. Csak az első úszások után fordulhat elő könnyebben meghűlés, a későbbiekben a megszokás és kellő gondosság (jól meg kell törülközni, sapkát vagy kendőt kell hordani) mellett ez a szám minimálisra csökken.

Ebben az életkorban, a 7—8 éves gyerekeknél az úszás azért nagy jelentőségű, mert a fenti általános jó hatást más testgyakorlatokkal szárazföldön elérni nem lehet. A szárazföldi mozgások az úszásnál elérhető összes hatásnak csak egy részét tudják biztosítani.

2. Az úszás életet ment.

Az úszás olyan mozgás, amit elég egyszer megtanulni. Aki megtanulta, nem felejti el. Fiatal korban a vizet hamarabb meg lehet szokni, mint később, gyerekeknél ritkábban fordul elő víziszony, mint a felnőtteknél. Ezért fontos, hogy a gyerekek minél hamarabb megtanuljanak úszni. Későbbi életükben jól tudják „kamatoztatni" a megszerzett tudást. A víz mellett eltöltött nyaralás, szórakozás, üdülés mind a szülőnek, mind a gyereknek jobb és nyugodtabb. Nem kell egész nyáron a víztől félteni.

Jelenleg minden évben nagy a vízi balesetek száma. A balesetek többsége halállal végződik. Ha mindenki megtanulna úszni, kevesebb vízbefúlás lenne. A jól úszó nem csak saját életét védi, kimentheti a fuldoklót is. Fiúk esetében az úszás jelentőségét növeli, hogy a katonaságnál előfordulhat olyan váratlan helyzet, mikor csak az úszás segíthet.

3. Serdülőkorú világklasszis úszók.

Magyarország úszósportja az elmúlt évek ben elmaradt a nemzetközi színvonaltól. A világ úszói szinte utolérhetetlen távolságra kerültek. Elmaradásukat több tényező közösen okozta, és okozza, de talán az a leglényegesebb, hogy nálunk a gyerekek későn tanulnak meg úszni. Az ausztrál, amerikai és német gyerekek már 5—6 éves korukban megtanulnak úszni. Az életkor miatti lemaradást a mi úszóink már nem tudják behozni. Hátrányos helyzetben vagyunk a külföldi országokkal uszoda tekintetében is. A meglevő különbség nem fog eltűnni, ha szerény lehetőségeinket sem jól használjuk ki, az uszodákat az úszás szemponjából már elkésett gyerekek foglalják el.

A korai úszásoktatást több fontos szempont indokolja. Az úszni tudó gyerekek egészségesebbek lesznek, a nyár és a víz nyújtotta örömet jobban tudják élvezni, a legügyesebbek és legszorgalmasabbak a magyar úszósport utánpótlását jelentik.

A korai úszást ellenzők véleménye:

A fenti általános szempontok nem voltak a vita központi kérdései, velük mindenki egyetértett, azokat elfogadta. Az ellenvélemények a gyakorlati részt tekintették nagyon nehéznek, és főleg a következő kérdéscsoportok körül csoportosultak:

1. A gyerekek még kicsik, nem tudják az úszást főleg testi képességeik fejlettsége miatt jól elsajátítani. Az úszás erősebb szervezetet kíván, mozgásanyaga bonyolult, nehéz. A gyerekek meg nagyon figyelmetlenek, a gyakorlatokat nem tudják pontosan végrehajtani. Nem ismerik a vizet, félni fognak. Szervezetük még nagyon érzékeny, hamar megfáznak.

Lényegileg a fentihez kapcsolódik: kevés a 16 alkalom, a 32 óra. Ha több idő lenne, a gyerekek jól megtanulnának úszni.

2. Egyéni vagy csoportos tanítás

Ez az életkor, éppen a felsoroltak miatt, nem felel meg a csoportos oktatásnak. A gyerekek erősen szeményhez kötődnek, csak egyéni foglalkozás lehet eredményes. A gyerekeknek nem elég az elmondás és bemutatás, a partról történő tanítás, egyénileg, bent a vízben segíteni kell. Ezt különösen nagy létszámú osztályoknál a tanár nem tudja elvégezni. Különösen olyan tanulóknál fontos ez, akik félnek a víztől vagy ügyetlenek.

A második osztályos tanulók még nem szokták meg az iskolai, közös fegyelmet. Várható, hogy idegen helyen, a vízben a váratlan fegyelmezetlenségek száma nőni fog. A rossz magatartású tanulók miatt a csoportos oktatás nem elég biztonságos.

3. Nehéz az oktatást megszervezni.

Talán itt merült fel a legtöbb előzetes probléma, nehézség. Az uszoda az iskolától messze van. A kísérés, az utazás sok veszéllyel jár. Az uszodában a gyerekek vetkőztetése és öltöztetése az önállótlanság miatt hosszú ideig tart stb.

Az első tapasztalatok

A részletes leírás előtt kijelenthetjük, az első tapasztalatok azt igazolják, hogy a másodikos tanulók úszásoktatása nem korai, az elméleti elképzeléseket a gyakorlatban meg lehet oldani. Ez azonban nem jelenti azt, hogy nem látjuk a felmerülő nehézségeket. A felvetett ellenvélemények „racionális magja" igaz, tényleg ezek megoldása igényelte a legtöbb figyelmet.

1. Az életkor szerepe

Az első foglalkozások azt mutatták, hogy az életkornak tulajdonítható nehézségek elsősorban a hiányos testnevelési képzettségből adódnak. Azokkal az osztályokkal volt a legkevesebb probléma, ahol a testnevelés az alsó tagozatban is szakosított. Az ilyen osztályoknál már az első órán szorosan az úszástanításhoz lehetett fogni. A többi osztályoknál először a fegyelmezett mozgást kellett gyakorolni. Ezért az első osztályos testnevelésnek az eredményes úszóoktatásban fontos szerepe van. Ha a gyerekek megtanulják és gyakorolják azokat az egyszerű rend- és szabadgyakorlatokat, amelyek az úszás tanításánál szükségesek, nem az egyébként is szűkös uszodai időt kell megrövidíteni. Maguk a gyakorlatok nem nehezek, lényegileg kartartások és karkörzések, a hangsúly a tudatos, fegyelmezett mozgáson van.

Az úszás nem tartozik a bonyolult mozgások közé. Azt a legügyetlenebb gyerek is meg tudja tanulni. Természetesen az úsznitudásnak is különböző fokozatai vannak. Ahogy nem kívánjuk azt, hogy az elsős gyerekek megtanuljanak „folyékonyan" olvasni, nem léphetünk fel maximális igénnyel úszásnál sem. Ha a gyerekek folyamatosan 10—15 métert tudnak úszni, elégedettek lehetünk. Erre az úsznitudásra a továbbiakban már számítani lehet.

Legszerencsésebb a tanfolyamokat őszszel és tavasszal szervezni. Mi nem tudatosan, hanem inkább lehetőség miatt az oktatást úgy szerveztük, hogy a 32 órát megosztva, ősszel és tavasszal tartjuk meg. Egészségi szempontból ez a helyzet nagyon szerencsés. A téli időjárás több veszélyt rejt magában. Ha az uszodai foglalkozások nagyobb óraszámban történnének, a vízhez nem szokott gyerekek hamarabb alkalmazkodnának az úszáshoz. Érthető, hogy az első foglalkozásokon a megfázás veszélye nagyobb. Az időjárástól független, főleg tárgyi feltételeknek döntő szerepük van. A jól fűtött uszoda, a megfelelő vízhőfok, a jó hajszárítási lehetőség, a meleg ruházat a megfázási veszélyt a minimálisra csökkenti.

2. Csoportos és egyéni foglalkozás

Gyakorlatilag csak csoportos úszástanításra van lehetőség, tehát olyan foglalkoztatási formát kell kialakítani, amely a csoportos oktatásra épül, de egyéni foglalkozást is biztosít. Az eddig eltelt időben nem tapasztaltuk, hogy a csoportos foglalkozás hátrányos lenne. Sőt, a közösség

ereje abban előnyösen megmutatkozott, hogy olyan gyerekek sem féltek, akikkel más körülmények között nehézségek lettek volna. Társaik jelenléte jó hatással volt rájuk. Olyan gyakorlat alakult ki, hogy nagy és kis létszámú osztályokkal is foglalkozunk. Az eddig eltelt időben nem tapasztaltunk közöttük különbséget az előmenetelben. A legrosszabb eredményt nem a legnagyobb létszámú csoport érte el. A tanár szempontjából már lényeges különbség van. 15—20 gyerekkel a foglalkozás könnyebben megszervezhető, mint 40—45 tanulóval, a gyerekek számának növekedésével a tanár munkája határozottan nő.

Egyéni foglalkozásra csak akkor van szükség, ha vannak olyan tanulók, akik félelem vagy ügyetlenség miatt nem végzik el jól a gyakorlatokat. Ezek száma az összlétszámhoz viszonyítva kicsi, egy-egy segítség után megtanulják a gyakorlatokat, a következő órákon velük sincs probléma. Két döntő ponton nem szabad az egyéni foglalkozást mellőzni: ha fél az arcát a vízbe mártani, és ha a siklást nem jól csinálja, a lábát nem emeli fel. Úgy tapasztaltuk, a segítség után félelmük egy-egy kivétellel elmúlik.

4. A jó szervezés döntő fontosságú

Az életkori sajátosságok a legtöbb nehézséget ebben a tekintetben okozzák, ezért a szervezést nagyon körültekintően kell előkészíteni. Nálunk ezen a téren a vártnál kevesebb probléma volt. Talán azért, mert az oktatás megkezdése előtt ennek szenteltük a legtöbb figyelmet.

Az uszoda a kerület központi helyén fekszik. Minden iskola könnyen megközelítheti. Az utazás az első alkalmakkor volt a legnehezebb, később a gyerekek megszokták. A csúcsforgalomban utazó osztályok kivételével, akiknél az utazás mindig külön problémát jelentett, hamar kialakultak a legjobb szokások.

A foglalkozásokon a legtöbb időt az öltözés, zuhanyozás és hajszárítás jelentette. A nehézséget a gyerekek nagyfokú önállótlansága okozta. Nem szokták meg, hogy egyedül kell öltözni, elkészülni, és nincsenek szülők, nagyszülők. Az erre fordított idő a vártnál nagyobb volt.

Az uszodát felső tagozatos és gimnáziumi tanulók is használják.

Összehasonlítottuk az adott tapasztalatokat a kicsiknél tapasztaltakkal, és úgy láttuk, hogy az öltözés, zuhanyozás és hajszárítás a nagyobbaknál is sok időt vesz igénybe.

Feladatok a jövőre

A kísérleti oktatásnak még nincs vége. Az oktatás első fele ősszel, a másik fele tavasszal történik. Az eddigi tapasztalatok magukon viselik a beindulás nehézségeit. Véleményünk a jövőben bizonyosan módosulni fog, de úgy látjuk, a legfontosabb már megtörtént; a gyerekek, a szülők és a pedagógusok megbarátkoztak az úszásoktatás új formájával. A kezdeti idegenkedés, bizonytalanság megszűnt. Az oktatás és szervezés részletei még valószínűleg változni fognak, az egyes tapasztalatok javítják munkánkat, de reméljük, az oktatás további jó levezetése ezt a tanítási formát állandóvá teszi.

Az országos középfokú iskolai atlétikai bajnokságok csúcseredményei

Az országos középfokú iskolai atlétikai bajnokságok csúcseredményei az utóbbi időben feledésbe mentek.

Évek óta nem sikerült ezeket összeállítani s közölni. Most — a diákatlétika igaz szerelmese és szakértője, id. Christián László (Gyula) vállalkozott a csúcsok összeállítására, figyelembe véve az 1922-ben megrendezett első bajnokságtól a legutóbbi, 1970-ben megrendezett bajnokságon elért eredményeket.

Fiúk:

100 m:	10,6 mp	Hajdú Lajos	Bp.-i Széchenyi Gimn.	1964
	10,6 mp	Báthori Béla	Bp.-i Jedlik Á. Gimn.	1964
200 m:	22,1 mp	Madarász János	Miskolci Gépip. Tch.	1968
400 m:	49,4 mp	Báthori István	Bp.-i Jedlik Á. Gimn.	1964
800 m:	1:54,1 p	Sáry Elek	Debreceni Tóth Á. G.	1969
1500 m:	3:56,9 p	Sáry Elek	Debreceni Tóth Á. G.	1969
3000 m:	8:40,6 p	Kocsis László	Bajai 609. MÜM-intézet	1970
110 m gát: (91,4 cm)	14,2 mp	Dóczi Ferenc	Nagykanizsai Mező F. G.	1969
Magasugrás:	194 cm	Tihanyi József	Soproni Széchenyi G.	1964
	194 cm	Dóczi Ferenc	Nagykanizsai Mező F. G.	1969
	194 cm	Katona Gábor	Bp.-i Könyves K. Gimn.	1970
	194 cm	Juhász Árpád	Bp.-i Építőip. Szakközépisk.	1970
Távolugrás:	723 cm	Zechmeister Tibor	Szeghalmi Ref. Gimn.	1938
Hármasugrás:	14,93 m	Katona Gábor	Bp.-i Könyves Kálmán Gimn.	1969
Rúdugrás:	420 cm	Steinhacker Róbert	Bp.-i Eötvös Gimn.	1968
Súlylökés (6 kg):	15,80 m	Várkonyi Gábor	Bp.-i 56. MÜM-intézet	1968
(7,25 kg):	14,07 m	Mihályfi János	Bajai III. Béla Gimn.	1953
Diszkoszvetés: (1,5 kg):	57,54 m	Szauer Pál	Bp.-i József A. Gimn.	1970
(2 kg):	43,35 m	Rácz Lehel	Bp.-i Berzsenyi Gimn.	1956
Gerelyhajítás	68,28 m	Németh Miklós	Bp.-i Kandó Kálmán Tech.	1964
Kalapácsvetés:				
(6 kg):	62,04 m	Kapusi Imre	Ózdi Ipari Szakközépisk.	1970
(7,25 kg):	50,04 m	Balogh Ferenc	Bp.-i Vegyipari Tech.	1955
Ötpróba:	2934 pont	Mezei Gábor	Bp.-i Kölcsey Gimn.	1959
4×100 m:	43,9 mp	Budapesti Thán Károly Vegyip. Tech.		1964
4×400 m:	3:31,4 p	Budapesti Petőfi Gimn.		1957
4×800 m:	8:01,6 p	Debreceni Tóth Árpád Gimn.		1969
4×1000 m:	10:54,9 p	Budapesti Landler Jenő Gépip. Tech.		1957
4×1500 m:	17:58,4 p	Budapesti Áll. Felsőipari Isk.		1957
5×100 m:	56,0 mp	Pécsi Tanítóképző Int.		1941
Növekvő váltó:	2:03,3 p	Kunszentmiklósi Ref. Gimn.		1941
Magasugrás				
5-ös csapat:	175 cm	Gyulai Erkel Ferenc Gimn.		1970
Távolugrás				
5-ös csapat:	641 cm	Gyulai Erkel Ferenc Gimn.		
Súlylökés				
5-ös csapat (6 kg):	14,20 m	Orosházi Táncsics M. Gimn.		1966
(7,25 kg):	11,51 m	Kiskunfélegyházi Tanítóképző Int.		1953
Diszkoszvetés				
5-ös csapat (1,5 kg):	40,52 m	Orosházi Táncsics M. Gimn.		1966
(2 kg):	33,73 m	Kiskunfélegyházi Tanítóképző Int.		1939
Gerelyhajítás				
5-ös csapat:	47,66 m	Bólyi Mezőgazd. Szakközépisk.		1970

Megjegyzés. Szerepelt még 1—2-szer a versenyszámok között az 1000 m síkfutás, 110 m gátfutás 106-os gátmagassággal, 400 m gátfutás, de ezeket nem vettük fel a csúcslistára. A többi versenyszámok hosszabb időn át szerepeltek a bajnokságokon.

Leányok:

100 m:	12,0 mp	Kovács Mária	Székesfehérvári Közgazd. Tech.	1969
	12,0 mp	Neducsin Mária	Pécsi Nagy L. Gimn.	1970
	12,0 mp	Kocsis Márta	Győri Révay Gimn.	1970
200 m:	25,0 mp	Séfer Rozália	Szombathelyi Közgazd Tech.	1969
	25,0 mp	Kocsis Márta	Győri Révay Gimn.	1970
400 m:	56,0 mp	Séfer Rozália	Szombathelyi Közgazd. Tech.	1969
800 m:	2:13,5 p	Budavári Mária	Bp.-i Kölcsey Gimn.	1968
80 m gát:	11,6 mp	Breimenn Erzsébet	Bp.-i Madách Gimn.	1970
100 m gát:	14,9 mp	Wieland Ilona	Komlói Kun B. Gimn.	1970
Magasugrás:	164 cm	Rierpl Erika	Bp.-i Jedlik Gimn.	1970
Távolugrás:	585 cm	Balatoni Anna	Bp.-i Könyves K. Gimn.	1970
Súlylökés:	13,36 m	Skultéti Mária	Gyulai Erkel F. Gimn.	1967
Diszkoszvetés:	44,68 m	Stugner Judit	Bp.-i Kanizsai Gimn.	1960
Gerelyhajítás:	47,14 m	Lengyel Éva	Nyíregyházi Zrínyi Gimn.	1966
Hárompróba:	2168 p	Székely Zsófia	Pécsi Művészeti Gimn.	1964
4×100 m:	49,8 mp	Debreceni Csokonai Gimn.		1969
3×800 m:	7:16,8 p	Budapesti Ihász Gimn.		1969
Magasugrás 5-ös csapat:	148,4 cm	Dunaújvárosi dr. Münnich F. Gimn.		1970
Távolugrás 5-ös csapat:	509,8 cm	Dunaújvárosi dr. Münnich F. Gimn.		1970
Súlylökés 5-ös csapat:	10,79 m	Gyulai Erkel Ferenc Gimn.		1967
Diszkoszvetés 5-ös csapat:	31,24 m	Budaörsi Gimn.		1970
Gerelyhajítás 5-ös csapat:	32,10 m	Tiszafüredi Gimn.		1970

Megjegyzés. Mind a fiúk, mind a leányok eredményeinél csak a középfokú vagy középiskolai bajnoki versenyek eredményeit vettük figyelembe.

Christián László

Magyar Testnevelési Főiskola jubileumi évkönyve

„25 év a szocialista testkultúra útján" ezzel a címmel látott napvilágot a TF évkönyve, melyet hazánk felszabadulásának negyedszázados évfordulója tiszteletére állítottak össze.

A kötethez *dr. Szatmári István,* az MTS elnökhelyettese írt köszöntőt. *Dr. Terényi Imre* igazgató „Ünnepi számvetés" című írásában röviden ismerteti a főiskola fejlődését. Kiemeli többek között az MTS II. kongresszusának határozatát, amely az oktatás és a tudományos munka színvonalának emelését tűzte ki célul. A minden területen bővülő, erősödő és egyetemi jellegének elismerését váró Testnevelési Főiskola „arra törekszik, hogy erőteljesen bekapcsolódjék a testnevelési és sportmozgalom vérkeringésébe, az iskolai testnevelés és sport, a tömegsport, valamint az élsport vonatkozásában egyaránt".

Kerezsi Endre és *dr. Kun László* tanulmánya a kötet gerincét képezi. A szerzők bemutatják történelmi hitelességgel a romok eltakarítása után a főiskolai életet, a kezdeti sikereket és kudarcokat, a demokratizálásáért folytatott harcot. Érdekes adalékot olvashatunk a felszabadító harcokban közvetlenül részt vett TF-es tanárok és hallgatók tevékenységéről — láthatjuk kordokumentumoknak is beillő —, képeken a rombadőlt főiskolát, és romot takarítani a későbbi igazgatót.

A szocialista testkultúra alapjainak lerakásáért folytatott erőfeszítések időszaka a fordulat évétől 1967-ig tartott. E szakasz kezdetét elemezve rámutatnak a tanulmány szerzői arra, hogy az új oktatási rendszer és tanulmányi reform kialakításában nagy segítséget kaptunk a szovjet szakemberektől.

A főiskola fejlődésének útját érdekesen és tényszerűen ismertetik a szerzők, elkerülve az egyoldalú, pozitivista eredményfelsorolást, de a mindent tagadó nihilista „deheroizálást" is.

A főiskola elért eredményeiben nagy szerepet játszott a pártszervezet, a szakszervezet és a KISZ munkája. E segítő tevékenység bemutatására, a mozgalmi élet fejlődésének elemzésére *Schiller János* docens, a főiskola jelenlegi párttitkára vállalkozott.

Főiskolán folyó tudományos munka 25 évét *dr. Kereszty Alfonz* foglalta össze. Rámutat arra, hogy ezen a téren még nehezebb volt az előrehaladás, mint máshol, mert teljesen az alapoknál kellett kezdeni. Korántsem lehetünk elégedettek, de „legfőbb eredményünk az, hogy ma már nem arról kell vitázni, tudomány-e a testneveléstudomány Magyarországon, hanem arról, hogy annak különböző szakterületein jó úton járunk-e".

A könyvtári és a dokumentációs munka a TF-en fokozott jelentőségű, többek között a könyvtár az ország egyetlen sport és testnevelési jellegű szakkönyvtára, kiadványa és állománya alapján nemzetközi hírnévnek örvend. A szakkönyvtár fejlődését és a Dokumentációs Központ munkáját *Tóth István*, a központ igazgatója mutatja be.

A főiskola kékmelegítős sportolói évtizedek óta szinte minden nagyobb hazai és nemzetközi versenyen feltűnnek hátukon a jól ismert jellegzetes felirattal: TFSE. A sok szép sikert elért egyesület a magyar sport egyik legértékesebb tényezője volt és az ma is, de ezenkívül nagymértékben segíti a hallgatók speciális képzését, az edzői munkával való ismerkedést. *Dr. Nádori László* így fejezi be a TFSE munkáját bemutató írását: „szeretnénk, ha a jövőben, kiváló oktatóink vezetésével, versenyzőink minél többször vinnék sikerre a TFSE színeit".

„A Magyar Testnevelési Főiskola vezetésének alakulása a felszabadulás óta" címmel tanulságos elemzést közöl a kötet *Koltai Jenő* tollából. Ezt követően a káderképzés eredményeiről olvashatunk az évkönyvben. A statisztikai adatok és a kimutatások közül kiemelkedik a tanári, edzői és sportvezetői szakon kitűnően, valamint jelesen végzettek névsorának közlése 1946-tól. Sok ismerős névvel találkozhatunk itt: sportéletünk mai vezetőivel, kitűnő testnevelő tanárokkal, iskolaigazgatókkal, mesteredzőkkel, olimpiai bajnokkal stb. Megtaláljuk a jubileumi kiadványban az arany- és gyémántdiplomások névsorát, valamint a „Jó tanuló, jó sportoló" mozgalom nyerteseit is. „Bajnokaink" címmel összefoglalást találunk a kötetben az országos bajnokságot vagy annál magasabb bajnoki címet nyert versenyzőkről, és egy kimutatást, amelyből kiderül, 18 sportágban 224 válogatott versenyzőt adott a főiskola 1946-tól napjainkig a magyar sportnak.

Megtaláljuk a könyvben a volt munkatársak névsorát — azokét, akik máshova mentek dolgozni, vagy meghaltak — és a jelenlegi tanszékek tanárainak, az egyes osztályok dolgozóinak felsorolását. Végül értékes válogatott bibliográfiát találunk a kötetben, amely felsorolja 1945—1969 között a Testnevelési Főiskola munkatársainak szakirodalmi tevékenységét. A bibliográfia nemcsak jubileumi számvetés, hanem hasznos kisegítő eszköz az egyes témák kutatásához.

A kötet gazdag tartalma és ízléses kivitelezése a szerkesztő bizottság elnökének és tagjainak jó munkáját dicséri. Nem volt könnyű ez a munka, mert a források meglehetősen gyérek, és az anyag túl nagy terjedelmű, hogy ilyen rövid idő alatt a teljesség igényével fel lehetne dolgozni. A kötetben található néhány jelentéktelen tévedésért (névelírások, pontatlan címek, sajtóhibák stb.) ezúton is szíves elnézést kér a szerkesztőbizottság.

A jubileumi évkönyv tanulságos és érdekes — sok testnevelő számára szinte személyes vonatkozásokat tartalmazó — munka, melyet minden testnevelő tanárnak érdemes elolvasni, hogy a múlt tanulságait felhasználva színvonalasabb munkát tudjon végezni a jelenben és a jövőben.

(— tf —)

(Megjegyezzük, hogy a fentiekben ismertetett „25 év a szocialista testkultúra útján" c. jubileumi évkönyv kapható a TF gazdasági osztályán, Vörös Gyuláné raktárosnál, 30 Ft-os áron. Felhívjuk a figyelmet továbbá arra, hogy ugyanitt kapható a TF Tudományos Közlemények 1969/IV., 1970/I. kötete. (Az előző számok már elfogytak!) Ezenkívül Páder—Verbényi: „Kosárlabda" (5 Ft), Büchler R. „Sportpszichológia" (10 Ft), Kereszty A. „Sportegészségtan" (20 Ft) c. könyvek is kaphatók.)

A testnevelés tekintélye és összetevői

Az alábbiakban rövid kivonatban közöljük *M. I. Kondakovnak*, a Szovjetunió művelődésügyi miniszterhelyettesének nyilatkozatát az iskolai testnevelési helyzetről:

— Az utóbbi évben sokat tettünk, hogy javítsuk az iskolai testnevelés körülményeit. Számtalan új sportbázist állítottunk üzembe, a pedagógus kollektívákba új, magasan képzett testnevelő tanárok kerültek. Problémát okoznak az elavult nézetek, amelyek itt-ott meggyökeresedtek, és a testnevelést „másodosztályú tantárgynak tartják.

A tantárgy tekintélyének összetevői között elsőként említeném meg magát a testnevelő tanárt.

A tantárgynak az iskolában elfoglalt helyzete sokban függ attól is, hogy az iskola, továbbá a népművelési szervek felelős vezetői hogyan kezelik. Nem helyes, ha ezt csupán egyes iskolák igazgatóinak a sport és a testnevelés iránti szeretete vagy közönye dönti el! A Szovjetunió Művelődésügyi Minisztériuma készít egy tervezetet „Az általános iskolák tanulóinak fizikai neveléséről hozott határozat" címen. Ez az alapokmány meghatározza a művelődésügyi dolgozóknak az iskolások fizikai nevelésében betöltendő funkciót. Nagy szerepet kap ebben az iskola igazgatója. Kötelességeinek egyike lesz, hogy biztosítsa a testnevelési program maradéktalan megvalósítását, tegye lehetővé, hogy hatásos munkát fejtsenek ki az osztályokban és az iskolán kívüli rendszeres testnevelés érdekében. Az iskola igazgatója legyen felelős az iskolájában foglalkoztatott összes növendék egészségéért és fizikai neveléséért.

A fizikai neveléssel kapcsolatos feladat sikeres megoldása természetesen az egész pedagógus kollektíva erőfeszítéseitől is függ. Sok iskolát nevezhetnék meg, ahol haladó hagyománnyá vált tantestületnek növendékek fizikai nevelésében való részvétel. A Művelődésügyi Minisztérium megbízta az oktatási intézmények igazgatóságát, hogy tegye meg a szükséges lépéseket a pedagógiai főiskolák és az egyéb szakiskolák testnevelési programjában változások eszközlésére. Szükséges, hogy a leendő pedagógusok mindegyike — legyen az akár nyelv- vagy matematikatanár — ismerje a gyermekek fizikai nevelésének elméletét és gyakorlatát.

(— Nem gondolja-e Ön, hogy az utóbbi években a testnevelés tekintélyét nagymértékben csökkentette az a körülmény, hogy a növendékek fizikai nevelése terén végzett munkát csak a megrendezett versenyek eredményei alapján értékelték, a versenyeken szerzett érmek vagy helyezések számát vették figyelembe?)

— Sajnos, ez a gyakorlat valóban rendkívül elterjedt volt. A testnevelő tanárok nagy része arra törekedett, hogy válogatott csapatokat hozzanak létre, azokat versenyeken szerepeltesse. Ennek eredménye az lett, hogy csökkent a testnevelési órák iránti figyelem, alig ellenőrizték az oktatási program végrehajtását, és teljesen megfeledkeztek azokról a növendékekről, akik egyetlen sportágban sem árultak el különösebb tehetséget. E helytelen irányzattal szembeni állásfoglalásunk bizonyítéka, hogy javaslatot tettünk azon versenyek számának csökkentésére, amelyeken az iskolának részt kell vennie. A növendékek által elért eredmények értékelése ugyanis csupán viszonylagos mutató.

(— Mi lesz azokkal a tanulókkal, akiknek kimondottan gyenge oldaluk a testnevelés, és azokkal a gyerekekkel, akiknek az egészségi állapota gondos ellenőrzést igényel?)

— Az utóbbi időben több iskolában megkezdték a testnevelési foglalkozásokat olyan növendékekkel, akiket — mint hiányos fizikai képességekkel rendelkezőket — az úgynevezett egészségügyi csoportokba osztottak be. Ezeket a foglalkozásokat az iskolai tanrendekbe fogják besorolni, és az órák után kerülnek sorra hetenként kétszer 45 perces vagy háromszor 30 perces foglalkozások formájában. Az ilyen csoportokban minimum 15 növendék lehet, ezért egy csoportot három vagy négy osztály növendékei is alkothatnak. Szigorúan be kell tartani ugyanakkor a differenciált terhelés és az egyes növendékekkel való egyéni foglalkozás elvét. A megjelenésért a foglalkozást vezető testnevelő tanár, továbbá az osztályfőnök felel, az igazgató ellenőrzi munkájukat. Így tehát a testnevelés a szabványos testnevelési órák alól felmentett gyermekek számára is kötelező és tekintélyes tantárggyá válik — fejezte be nyilatkozatát a miniszterhelyettes.

KÖRPERERZIEHUNG

Heft 2/1971.

Dr. Zoltán Kálmánchey: Materialien zur Körpererziehung und Sportliteratur in den Schulbibliotheken 33

Endre Burka: Beiträge zur Lehrplantheorie (V) 39

Teréz Bata: Vorereignisse zur Anpassung der Schüler der 1. Klasse der Mittelschule an die Körpererziehung und Sport 45

Tamás Nagy: Weitsprung aus Stand (I.) .. 49

János Szabó: Ist es schwierig den Korbball in der Grundschule zu unterrichten? .. 53

Sándor Nagy: Schüler der zweiten Klasse lernen schwimmen 57

Rekorde bei der Landesmeisterschaft für Athletik der Mittelschulen (László Christián) 61

RUNDSCHAU 62

ОБУЧЕНИЕ ФИЗКУЛЬТУРЕ

№ 2 1971 г.

Д-р Зольтан Кальманчеи: Материалы в школьных библиотеках по физкультуре и спорту 33

Эндре Бурка: Материалы к теории школьных программ (V) 39

Терез Бата: Предшествующие события к включению первоклассников в физкультуру и спорт 45

Тамаш Надь: Прыжок в длину без разбега 49

Янош Сабо: Трудно ли обучать баскетболу в общих школах? 53

Шандор Надь: Второклассники учатся плавать 57

Рекорды на государственных первенствах по атлетике средних школ (Ласло Христиан) 61

ОБЗОР 62

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy a

GYAKORLATI FOGLALKOZÁS

című módszertani folyóiratunkat bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI. Budapest V., József Nádor tér 1. sz.) megrendelhetik közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215–96162 pénzforgalmi jelzőszámlára

Előfizetési díj egy évre: 36,– Ft

2,40 Ft

A testnevelés tanítása

EGYÉNILEG IS ELŐFIZETHETŐ

a Posta Központi Hírlap Irodánál
(Budapest V., József nádor tér 1.)
vagy bármely postahivatalnál

Előfizetési díj egy évre 14,40 Ft
félévre 7,20 Ft

Pénzforgalmi jelzőszám: 215—96 162

Ne felejtse el a befizetési lap hátoldalán feltüntetni, hogy a lapot melyik lapszámtól kezdve kéri!

INDEX: 25.824